

VITA AESCHYLI (ed. Page 1972)

1 Αἰσχύλος ὁ τραγικὸς γένει μὲν ἦν Ἀθηναῖος, Ἐλευσίνιος τὸν δῆμον, νῦν δὲ Εὐφρούριωνος, Κυνεγείου ὀδελφὸς καὶ Ἀμεινίου, ἐξ εὐπατριδῶν τὴν φύσιν. **2** νέος δὲ ἥρξατο τῶν τραγῳδιῶν, καὶ πολὺ τοὺς πρὸ αὐτοῦ ὑπερῷης κατὰ τὴν ποιησιν καὶ τὴν διάθεσιν τῆς σκηνῆς, τὴν τε λαμπρότητα τῆς χρονγίας καὶ τὴν σκευὴν τῶν ὑποκριτῶν, τὴν τε τοῦ χροῦ σεμινότητα· ὡς καὶ Ἀριστοφάνης· “ἄλλ” ὡς πρότος τῶν Ἑλλήνων πυργώσας ὄγματα σεμνά, καὶ κοσμήσας τραγικὸν λῆθρον”. **3** συνεχόντεν δὲ Πινδάρῳ, γεγονὼς κατὰ τὴν ἴμ’ ὁ Όλυμπιάδα. **4** γενναῖον δὲ αὐτὸν φασι, καὶ μετασχεῖν τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης σὺν τῷ ἀδελφῷ Κυνεγείρῳ, τῆς τε ἐν Σαλαμῖνι νοιμαχίας σὺν τῷ νεωτάτῳ τῶν ἀδελφῶν Ἀμεινίᾳ, καὶ τῆς ἐν Πλαταιαῖς πεζομάχίας **5** κατὰ δὲ τὴν σύνθεσιν τῆς ποιήσεως ἤλιος τῷ ἀδρῷ ἀεὶ πλάσμα, σονιατοποιίαις τε καὶ ἐπιθέτοις, ἔτι δὲ καὶ μεταφοραῖς, καὶ πάσι τοῖς δυναμένοις ὅγκον τῇ φράσει περιθεῖναι, χρώμενος. αἱ τε διαθέσεις τῶν δραμάτων οὐ πολλάς αὐτῷ περιπτετείας καὶ πλοκάς ἔχουσιν, ὡς παρὰ τοῖς νεωτέροις· μόνον γάρ ἤλιοι τὸ βάρος τοῖς προσωποῖς, ὀχαῖον εἶναι κρίνων τοῦτο τὸ μέρος <τὸ> μεγαλοπρεπές τε καὶ ἡρωικόν, τὸ δὲ πανούργον κομψοπρεπές τε καὶ γνωμολογικὸν ἀλλότριον τῆς τραγῳδίας ἥγουμενος· ὥστε διὰ τὸ πλεονάζειν τῷ βάρει τῶν προσώπων κωμῳδεῖται παρὰ Ἀριστοφάνους. **6** ἐν μὲν γάρ τῇ Νιόβῃ ἔως τοῖς τοῦ Εκτορός Λουστοῖς Ἀχιλλεὺς ὁμοίως ἐγκεκαλυμμένος οὐ φέγγεται πλὴν ἐν ἀρχαῖς ὀλίγα πρὸς Ἐρμῆν ἀμοιβᾶται. **7** διὸ ἐκλογαὶ μὲν παιδὸς αὐτῷ τῇ κατασκηνῇ πατέρων συμπολιλαὶ ἀνερθεῖται. γνῶμα δὲ ἡ συμπάθεια ήταν τὸ δάκρυον ὀπαγαγεῖν οὐ πάνυ ταῖς τε γάρ οὕψει καὶ τοῖς μύθοις πρὸς ἔκπληξιν τερατῶδη μᾶλλον ἢ πρὸς ἀπάτην κέχρηται. **8** ἀπῆρεν δὲ ὡς Ἰέρωνα, κατὰ τίνας μὲν ὑπὸ Αἴθηναίων καταστουδισθεῖς καὶ ἡσηθεῖς νέρον ὄντι τῷ Σοφοκλεῖ. κατὰ δὲ ἐνίοις ἐν τῷ εἰς τοὺς ἐν Μαραθῶνι τεθνητότας ἐλεγείᾳ ἡσηθεῖς Σιμωνίδῃ· τὸ γὰρ ἐλεγεῖτον πολὺ τῆς περὶ τὸ συμπαθές λεπτότητος μετέχειν θέλει, δὲ τοῦ Αἰσχύλου, ὡς ἔφαμεν, ἐστὶν ἀλλότριον. **9** τινες δὲ φασιν ἐν τῇ ἐπιθεῖτε τῶν Εὐμενίδων στοράδων εἰσαγαγόντα τὸν χρόνον τοσοῦτον ἐκπληξεῖται τὸν δῆμον ὡς τὰ μὲν νήπια ἐκλιῆσαι, τὰ δὲ ἔμβυσα ἐξαμβλωθῆναι ἐλθὼν τοίνυν εἰς Σικελίαν Ἱέρωνας τὸ τῆν Αἴτνην κτίζοντος ἐπεδεῖξατο τὰς Αἰτναίας, οἰωνιζόμενος βίον ἀγάθον τοῖς συνοικίζουσι τὴν πόλιν. **10** καὶ σφρόδας τῷ τε τυράννῳ Ἱέρωνι καὶ τοῖς Γελάροις τιμηθεῖς, ἐπίζησας τρίτον ἔτος γηραιός ἐτελεύτα τοῦτον τὸν τρόπον· ἀετός χελώνην ἀρπάσας, ὡς ἐγκρατῆς γενέσθαι τῆς ἄγρας οὐκ ἵσχεν, ἀφίσης κατὰ πετρῷν αὐτὴν συνθλάσσων τὸ δέρμα, ἡ δὲ ἐνέχθεῖσα κατὰ τοῦ ποιητοῦ φρονεύει αὐτὸν. χρηστηριασθεῖς δὲ ἦν “οὐράνιον σε βέλος κατακτανεῖ”. **11** ἀποθανόντα δὲ Γελῶν πολυτελῆς ἐν τοῖς δημοσίοις μνήμασι θαμαντες ἐτίμησαν μεγαλοπρεπῶς, ἐπιγράψαντες τούτῳ “Αἰσχύλον Εὐφρούριωνος Ἀθηναῖον τὸδε κευθεὶ / μνῆμα καταφθίμενον πυραρόδοιο Γέλας· / ἀλλαγὴν” ἐνδόκιμον Μαραθωνίουν ἀλλος δὲ εἶποι, / καὶ βαθυχαιτήεις Μῆδος ἐπιστάμενος”. εἰς τὸ μνῆμα δὲ φοιτῶντες ὄσοις ἐν τραγῳδίαις ἦν ὁ βίος ἐντηγίζοντες τε καὶ τὰ δράματα ὑπεκρίνοντο. **12** Αἴθηναῖον δὲ τοσοῦτον τράγοις Αἰσχύλον ὡς Ψιφρίσασθαι μετὰ <τὸν> θάνατον αὐτοῦ τὸν βουλόμενον διδάσκειν τὰ Αἰσχύλουν χρόνον λαμβάνειν. **13** εὗριον δὲ ἔτη ἔτη ἔτη, ἐν οἷς ἐπόηησεν δράματα οὐ, καὶ ἐπὶ τούτοις σατυρικὰ ὄμηροι τὰ τέτη. νίκας δὲ τὰς πάσας εἰλήφει ιγύ· οὐκ ὀλίγας δὲ μετα τελευτὴν νίκας ἀπηνέγκατο. **14** πρώτος Αἰσχύλος πάθεστι γεννικωτάτοις τὴν τραγῳδίαν ηγεῖται τὴν τε σκηνὴν ἐκόπτησεν καὶ τὴν ὄψιν τῶν θεωμένων κατέπληξεν τῇ λαμπρότητι, γραφαῖς καὶ μηχαναῖς, βωμοῖς τε καὶ τάφοις, σάλπιγξιν, εἰδώλοις, Ἐριννοῖς, τούς τε ὑποκριτὰς χειρίσι τοκεπάσας καὶ τῷ σύρματι ἐξοπάκωσας μείζοσί τε τοῖς κοδόνοις μετεῳδίσας. **15** ἔχογέστο δὲ ὑποκριτὴ πρώτῳ μὲν Κλεανδρῷ, ἐπειτα καὶ τὸν δευτέρον αὐτῷ προστήψει Μυννίσιον τὸν Χαλκαδέα, τὸ δὲ τρίτον ὑποκριτὴν αὐτὸς ἐξενίσεν, ὡς δὲ Δικαίαρχος ὁ Μεσοτίνιος, Σοφρόλης. **16** τὸ δὲ ἀπλοῦν τῆς δραματοποιίας εἰ δὲ πόδες τοὺς αὐτοὺς λογίζοιτο, φαῦλον ἀν ἐκλαμβάνοντος καὶ ἀπογαμήτευτον εἰ δὲ πόδες τοὺς ἀνωτέρω, θαυμάσεις τῆς ἐπινοίας τὸν ποιητὴν καὶ τὴν εὑρέσεως, ὅτῳ δὲ δοκεῖ τελεώτερος τραγῳδίας ποιητῆς ὁ Σοφρόλης γεγονέναι, ὁρθός μὲν δοκεῖ, λογιζέσθω δὲ ὅτι πολλῷ χαλεπώτερον ἦν ἐπί Θέσπιδι, Φουνίχῳ τε καὶ Χοιρίῳ εἰς τοσόνδε μεγέθους τὴν τραγῳδίαν προσαγαγεῖν ἢ ἐπὶ Αἰσχύλῳ εἰπόντα εἰς τὴν τοῦ Σοφροκλέους ἐλθεῖται τελειότητα. **17** ἐπιγέγραπται τῷ τάφῳ αὐτοῦ “ἀετοῦ ἐξ ὄντων βρέγημα τυπεῖς ἔθανεν”. φασὶν ὑπὸ Ἱέρωνας ὀξιωθέντα ἀναδιάξαι τοὺς Πέρσας ἐν Σικελίᾳ καὶ λίαν εὐδοκμεῖν.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΑΙΣΧΥΛΟΥ ΔΡΑΜΑΤΩΝ

Ἄγαμέμων.	Ἡδωνοί.	Μυσσοί.	Πολυδέκτης.
Ἀθάμας.	Ἡρακλεῖδαι.	Μυριμένες.	Σολαμίναι.
Αἴγυπτοι.	Θρῆσσαι.	Νεανίσκοι.	Σεμέλη ἢ Γύρωφρόδοι.
Αἴτναιαι γῆνισοι.	Θεαρροὶ ἢ Ἰσθμιασταί.	Νεαέα.	Σίσυρος δραπέτης.
Αἴτναιαι νόθοι.	Ἴριγένεια.	Νηρεῖδες.	Σφίγξ.
Ἀμυμώνη.	Ἴξιών.	Νιόβη.	Τοξότιδες.
Ἀργεῖοι.	Ἴκετιδες.	Ξάντραι.	Τήλεφος.
Ἀργὸν ἡ Κωπευστής.	Κάρβειοι.	Οἰδίπους.	Τροφοί.
Αταλάντη.	Καλλιστώ.	“Οπλῶν κρίσις.	Τύπιπολη.
Βάκχαι.	Κρῆσσαι.	Ὀστολόγοι.	Φιλοκτῆτης.
Βασσάραι.	Κεροκύνων.	Πενθεύς.	Φορκίδες.
Γλωπνὸς πόντιος.	Κίρκη σατυρική.	Περραϊβίδες.	Φρύγιες ἢ Ἐκτορος λύτρα.
Δαναΐδες.	Κήρυκες.	Πρωτεύς.	Χοιρόδοι.
Δικτυούργοι.	Κῆρες ἢ Εύρωπη.	Πέρσαι.	Ψυχοστασία.
“Ἐπτ’ ἐπὶ Θήβας.	Λάοις.	Πηγελόπη.	Ψυχαγωγοί.
Εὔμενίδες	Λέων.	Προτοποτί.	
Ἐπήγονοι.	Λύμναι.	Προμηθεὺς δεσμῶτης.	
Ἐλευσίνιοι.	Λυκοσοῦργος.	Προμηθεὺς πυρφρόδος.	
Ἡλιάδες.	Μέμνων.	Προμηθεὺς λυσμενος.	

<ΤΑ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣΩΠΑ>

<ΟΡΕΣΤΗΣ, ΠΥΛΑΔΗΣ, ΧΟΡΟΣ ΑΙΧΜΑΛΩΤΙΔΩΝ, ΗΛΕΚΤΡΑ, ΟΙΚΕΤΗΣ, ΚΛΥΤΑΙΜΗΣΤΡΑ, ΤΡΟΦΟΣ, ΑΙΓΙΣΘΟΣ>

‘AD ‘ΟΡΕΣΤΕΙΑΝ ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ’ IN AGAMEMNONE

Ag. 877-886: ἐκ τῶνδέ τοι παῖς ἐνθάδ’ οὐ παραστατεῖ, / ἐμῶν τε καὶ σὸν κύριος πιστωμάτων, / ὡς χρῆν, Όρέστης· μηδὲ θαυμάστης τόδε. / τρέφει γάρ αὐτὸν εὐμενῆς δορύξενος / Στροφρίος ὁ Φωκεύς, ἀμφιλέκτα πήματα / ἐμοὶ προφρονῶν, τὸν θ’ ὑπ’ Ἰλία σέθεν / κύνδυνον, εἰ τε δημιόθρους ἀναρχία / βουλήν καταρρίψειν, ὡς τε σύγγονον / βροτοῖσι τὸν πεσόντα λακτίσαι πλέον· / τοιάδε μέντοι σκῆψις οὐ δόλον φέρει.

Ag. 1279-1284: οὐ μὴν ἄτιμοι γ’ ἔκ θεῶν τεθνῆται· / ἵζει γάρ ήμῶν ἄλλος αὖ τιμάρος, / μητροκτόνον φίτυμα, ποινάτωρ πατρός· / φυγάς δ’ ἀλήτης τῆσδε γῆς ἀπόξενος / κάτεισιν, ἀτας τάσδε θριγκώσων φίλοις· / ὡμάμοται γάρ οὕκοις ἐκ θεῶν μέγας, / ἀξένιν τινά πυτίασμα κειμένου πατρός.

Ag. 1672s.: μὴ προτιμήσῃς ματαίων τῶνδε ὑλαγμάτων· <ἔγω> / καὶ σὺ θήσομεν κρατοῦντες τῶνδε δωμάτων <καλῶς>.

ΟΡΕΣΤΗΣ

Ἐμῆ χθόνιε, πατρῷ ἐποπτεύων κράτη, σωτήρ γενοῦ μοι ἔνημαχός τ' αἰτουμένῳ. (.....) τύμβου δ' ἐπ' ὅχθῳ τῷδε κηρύσσω πάτρὶ ⁵ κλίνειν, ἀκοῦσαι. <- - - x - ->	(fr. 1)
..... <- - -> πλόκαμον Ἰνάχῳ θοεπτήριον. τὸν δεύτερον δὲ τὸνδε πενθητήριον (.....) οὐ γάρ παρὸν ὄμωξα σόν, πάτερ, μόρον οὐδ', εξέτεινα χεῖρ' ἐπ', ἐκφορῷ νεκροῦ. ¹⁰	(fr. 2)
..... τί χρῆμα λεύσσω; τίς ποθ' ἥδ' ὄμήγνυοις στείχει γυναικῶν φάρεσιν μελαγχυμοῖς πρέπουσα; ποίᾳ ἔνημφορᾷ προσεικάσω; πότερα δόκοισι τῆμα προσκυνεῖ νέον; ἢ πᾶτ'οι τῷμῷ τάσδ' ἐπεικάσας τύχω χοας φερούσας νεροτέροις μειλίγματα; οὐδεν ποτ' ἄλλο· καὶ γαρ Ἡλέκτραν δοκῶ στείχειν ἀδελφὴν τὴν ἐμὴν πένθει λυγρῷ πρέπουσαν. ὦ Ζεῦ, δός με τείσασθαι μόρον πατρός, γενοῦ δὲ ἔνημαχος θέλων ἐμοί. ¹⁵	(fr. 3)
Πυλάδη, στοιθῶμεν ἐκποδῶν, ως ἀν σαφῶς μάθω γυναικῶν ἡτις ἥδε προστροπή. ²⁰	(fr. 4)

Metr.: →——, x:—v:—, x——ll. tribr. pro iamb.: vv. 1 χθόνιε, 6 (2x) <--> πλόκαμον Ἰνάχῳ, 13 πότερα. an. pro iamb.: v. 20 Πυλάδη. “correptio Attica” quae dicitur: vv. 4 πάτρὶ, 6 <--> πλόκαμον, 9 νέκροῦ, 13 πῆμα προσκυνεῖ, 17 λυγρῷ, 21 ἥδε προστροπή. non respicitur: v. 14 πᾶτ'οι.

anno 458 a.C. fabula acta est. fabulae argumentum et dramatis personarum catalogus et prologi pars maior desunt in lacuna (Ag. 310-1067 et Ag. 1156-Cho. 10: primus agnovit Robortello) cod. unici M (*Laurentianus* 32,9: X/XI saec.), cui accedit eiusdem apographon Guelf. (*Guelferbytanus Gudianus* gr. 88). (1-3, 4s.) Ar. *Ran.* 1119-1176 (1-3: 1126-1128 = 1138 + 1152s., cf. 1156; 4s.: 1172s.) (I) EY. καὶ μὴν ἐπ' αὐτοὺς τοὺς προλόγους σοι τρέψομαι, / ὅπως τὸ πρῶτον τῆς τραγῳδίας μέρος / πρώτιστον αὐτοῦ βασανῶ τοῦ δεξιοῦ. / [Ἄσασφῆς γάρ ἦν τῇ φράσει τῶν προγymάτων.] / ΔΙ. καὶ ποῖον αὐτοῦ βασανεῖς; EY. πολλοὺς πάνω. / πρῶτον δέ μοι τὸν ἐξ Ὀρέστειάς [*schol. intermg. ad l.* τὰς χοιρόδους] λέγε. / ΔΙ. ἄγε δὴ σιώπα πᾶς ἀνήρ λέγ', Αἰσχύλε. / AI. “Ἐμῆ-κατέρχομαι” — / ΔΙ. τούτων ἔχεις φέγειν τι; EY. πλεῦν ἢ δάδεκα. / AI. ἄλλ' οὐδὲ πάντα ταῦτα γ' ἔστ' ἄλλ' ἢ τοια.. / EY. ἔχει δ' ἔκαστον εἴκοσίν γ' ὄμωσίας. / ΔΙ. Αἰσχύλε, παρανῶ σοι σιωπᾶν. εἰ δὲ μῆ. / πρὸς τοισιν ισպείσοιτι προσοφείλων φανεῖ. / AI. ἐγὼ σιωπῶ τῷδ'; / ΔΙ. ἐὰν πειθῇ γ' ἐμοί. / EY. εὐθὺς γάρ ἡμάρτητεν οὐδάνιον ὅσον. / AI. ὁρᾶς δτὶ ληρεῖς. EY. ἄλλ' ὀλίγον γέ μοι μέλει. / AI. πῶς φής μ' ὄμαρτεῖν; EY. αὖθις ἐξ ἀρχῆς λέγε. / AI. “Ἐμῆ-κράτη”. / EY. οὔκουν Ὁρέστης τοῦτ' ἐπὶ τῷ τύμφῳ λέγει / τῷ τοῦ πατρὸς τεθνεῶτος; AI. οὐκ ἄλλως λέγω. / EY. πότερος οὖν τὸν Ἐμῆν, ως ὁ πατήρ ἀπώλετο / αὐτοῦ βιάσως ἐκ γυναικίας χερὸς / δόλοις λαθοσίοις, ταῦτ' ἐποπτεύειν ἔφη; / AI. οὐ δῆτ' ἐκεῖνος, ἀλλὰ τὸν Ἐριούνιον / Ἐμῆν χθόνιον προσεῖπε, κάδηλου λέγων / ὅτι πατρῷον τοῦτο κέκτηται γέρος. / EY. ἐπὶ μεῖζον ἐξήμαρτες ἢ γάρ βουλόμην. / εἰ γάρ πατρῷον τὸ χθόνιον ἔχει γέρος — / ΔΙ. οὕτω γ' ἀν εἴη πρὸς πατρὸς τυμβωρύχος. / AI. Διόνυσε, πίνεις οἶνον οὐκ ἀνθρακίαν. / ΔΙ. λέγ' ἔτερον αὐτῷ. σὺ δ' ἐπιτίχει τὸ βλάβος. / AI. “σωτήρ-κατέρχομαι” — / EY. δις τούτον ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς Αἰσχύλος. / AI. πῶς δίς; EY. σκόπει τὸ ὄζμ'. ἐγὼ δέ σοι φράσω. / “ἥκω-γῆν”, φησι, “καὶ κατέρχομαι”. / ἕτερον δὲ ταῦταν ἐστι τῷ κατέρχομαι. / ΔΙ. νῆ τὸν Δί', ὕσπερ γ' εἴ τις εἴποι γείτονι / “χρῆσον σὺ μάκτρον, εἰ δὲ βούλει, κάρδορον”. / AI. οὐ δῆτα τοῦτο γ', ὃ κατεσταμαλμένε / ἀνθρωπε, ταῦτ' ἔστ', ὄλλ' ὄφιστ' ἐπῶν ἔχον. / EY. πῶς δή; δίδαξον γάρ με καθ' ὅτι δὴ λέγεις. / AI. ἐλθεῖν μὲν εἰς γῆν ἔσθ' ὅτα μετῆ πάτρος. / χωρὶς γάρ ἄλλης συμφροῦς ἐλήλυθεν· / φεύγων δ' ἀνῆρε ἔκει τε καὶ κατέρχεται. / ΔΙ. εῦ νῆ τὸν Ἀπόλλω. τί σὺ λέγεις, Εὐριπίδη; / EY. οὐ φημι τὸν Ὁρέστην κατελθεῖν οἰκαδε· / λάθορ γάρ ἦλθεν οὐ πιθῶν τοὺς κυρίους. / ΔΙ. εῦ νῆ τὸν Ἐμῆν. ὅ τι λέγεις δ' οὐ μανθάνω. / EY. πέραινε τοίνυν ἔτερον. ΔΙ. ίθι πέραινε σὺ, / Αἰσχύλε, ἀνύσας σὺ δ' εἰς τὸ κακὸν ἀπόβλεπε. / AI. “τύμβου-ἀκοῦσαι” — EY. τοῦδ' ἔτερον αὖθις λέγει, / κλίνειν, ἀκοῦσαι ταῦτὸν ὃν σαφέστατα. / AI. τεθνήκόσιν γάρ ἔλεγεν, ὃ μόχθηρε σὺ, / οἵσ οὐδὲ τοῖς λέγοντες ἔξικνουμεθα. Cf. *schol. vet. Ar. Ran.* 1126 πατρῷ ἐποπτεύων: τὸ πατρῷα κεκίνηκε τὴν ὄμφιβολίαν. ἡτοι γάρ τοῦ ἐμοῦ πατρὸς Ὁρέστης φησίν, ἢ τα καθ' Ἄδου λέγει πατρῷα κράτη τοῦ Ἐμοῦ καθ' ὅ καὶ χθόνιος ὁ Ἐμῆς, ὁ ἐπ πατρὸς ἔχων τὰς ἐν τῷ κόσμῳ βασιλείας ἐπιτηρεῖν. δέον δὲ εἰπεῖν πατρῷθεν, πατρῷα εἴπε πρὸς τὸ κράτη. δῆλον δὲ ἐκ τοῦ, “πατρῷον τοῦτο κέκτηται γέρος”, *ibid.* 1127 σωτῆρ γενοῦ μοι: ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀγῶνος ὃν ἀγωνίζομαι, θέλων τιμωρῆσαι τῷ πατρῷ, *ibid.* 1144 Ἀρίσταρχος δέ φησι τῶν ἐξηγήσεων τοῦ στίχου τὴν προτέραν κατὰ τὸν ποιητὴν εἶναι, ἦν ὁ Εὐριπίδης ἔφη. τα τοῦ ἐμοῦ πατρὸς κράτη ἐποπτεύων, δς κρατηθεὶς ὑπὸ τῶν περὶ Αἴγισθον ἀπώλετο. caret M. (6s.) *schol. BDEGQ* Pind. P. 4,145 (II) ο ὁ δὲ κ ο μ ἀ ν π λ ο κ α μ ο ι: οὐδὲ τὴν πρώτην κόμην εἰς ἀπαρχὴν τοῖς θεοῖς ἐκείρατο, ὄλλ' ως Ἀχιλλεὺς νέος ἦν πρωτοκόμης (Il. XXIII 144). *BEGQ* “Σπερχεῖ”, ἄλλως σοί γε πατήρ ἤργαστο Πηλεύς”. καὶ παρ’ Αἰσχυλῳ. “πλόκαμον-πενθητήριον”, Ὁρέστης φησὶ τῷ

Ἄγαμέμνονι. τὰς γὰρ πρώτας κόμας τοῖς ποταμοῖς οἱ ἀρχαῖοι ἀπεκείροντο, σύμβολον τοῦ ἐξ ὕδατος εἶναι πάντων τὴν αὔξησιν. Cf. Eust. 165,6s. τηνικαῦτα γάρ πλόκομον κείραντες ἀνετίθουν Ἀπόλλωνι κουροτρόφῳ καὶ ποταμοῖς, καθάπερ ὁ “Οὐρός ἴστορήσει ἐν τοῖς ἔξης, καὶ ἦν οὗτος μὲν ὁ πλόκομος “θρεπτήριος” κατὰ τὸν Αἰσχύλον, πενθητήριος δὲ ὁ ἔτερος, Id. 1194,54s. οἱ τρέφοντες κόμην ἐκείροντό ποτε αὐτὴν, καὶ οὐ μόνον ἐπὶ πένθει, ὅπερ ἐπὶ Πατρόκλῳ γίνεται, ἀλλὰ καὶ ἄλλως ἐπὶ ἀνατροφῇ, πλόκομος γάρ κούριμος ὁ μέν τις ἦν κατὰ τὸν εἰπόντα θρεπτήριος, ὁ δὲ θρηνητήριος, caret M. (8s.) schol. A Eur. Alc. 768 (III) οὐδὲ ἐξέτεινα χεῖρος: σεσημείωται δέ τι καὶ Αἰσχύλος ὡς γινόμενον τοῦτο συνίστησιν ἐν ταῖς Χοντρόδοις, τὸ ἐκτείνειν τὰς χεῖρας, λέγει δὲ Ὁρέστης “οὐ γάρ—νεκροῦ”: — ἄλλως: οὐκ ἐξέτεινα, φησί, τὴν χεῖρα ἐν τῷ θρηνεῖν διὰ τὸ ἀσχοληθῆναι. ἔθος γὰρ ἦν ἐκτείναι τὰς χεῖρας ὅταν ἐκφορὰ νεκροῦ γίνηται, caret M. (10-21) M. (11) Cf. Eust. ad II. XXII 13 Αἰσχύλος πέπλους μελαγχόμους φησίν. (13) Cf. schol. in cod. M ἀντὶ τοῦ πῆμα νέον (post νέον <προσεγγίζει> add. Frey cl. Hesych. π 3833 H. προσκυνεῖ· προσεγγίζει: «iungendum esse docet πῆμα νέον, non προσκυνεῖ νέον» Paley: «the scholiast found in some text the misreading πότερα δόμοισι πῆματος κυρεῖ νέου; (or δόμοις τι)» Tucker, cl. Ag. 841 πῆματος τρέψαι pro πῆμ' ἀποτρέψαι).

|| fr. 1-2 primus rec. Canter | inter h.frr. . . βιαίως ἐκ γυναικείας χερός / δόλοις λαθραίοις . . . ἀπώλετο (vel δόλοις λαθραίως ούμος ὄλλωται πατήρ. / τύμβου κτλ. : δ. λαθρ. <δυσκλεής τ> ὥπ. Thiersch) e Ar. scholio inseruit Hermann, quod indidem fragmento sine verbis (θέλων τιμωρῆσαι τῷ πατοῦ) anteposito rec. West (cll. Ag. 1230, 1495s., Cho. 549, 556, 888), qui e.g. prop. Ἐρμῆ-κατέρχομαι / <Ἀργεῖτον οὐδᾶς χρόνιος ἐκ φυγῆς, ὅπως / πατρὸς γένωμαι ἔνν θεοῖς τιμάρος, / δὲς δὴ> βιαίως κτλ.: Ἐρμῆ-κατέρχομαι / <πατρῶν Ἄργους οὐδᾶς ἐκ ξένης φυγῆς / τλήμων Ὁρέστης> Wilamowitz: Ἐρμῆ-κατέρχομαι / <τλήμων Ὁρέστης, κρυπτὸν ἐσβαλάων πάδα, / οὐ δὲ> βιαίως ἐκ γυναικείας κτλ. Hermann: Ἐρμῆ-κατέρχομαι / <χρημᾶτις κελευσθεῖς Λοξίου μεγασθενεῖ / ὄσπερ προφῆτης ἐστὶν ύψιστου Δίου> Tucker | post ἀπώλετο sic intellegendum esse censuit West: «tu igitur, Mercuri, precor, permitte ut is mihi ex Orco oboediatur atque adsit» || 2 ἔκμικαχός τ' I(U) : σύμφ. τ' I(cett.) || 5 κλίνειν I : κλίνειν Wilamowitz, quod rec. West | post ἀκούσαια e.g. <καὶ τὸν μὲν ὄρτι, γῆς ὑπερβαλλὼν ὄρους, / ἔδωκε> πλόκομον κτλ. post Tucker suppl. West: <δε< δε> φέρω κόμης ἐμῆς / πρῶτον γε> Bothe: <φέρω δὲ> πλόκομον Erfurdt, Paley || fr. 3 primus rec. Stanley, fr. 4 primus rec. Dindorf | inter h.frr. <ἐν κραταιλέῳ πέδῳ> ex Eur. El. 534s. (πᾶς δ' ἀν γένοιτ' ἀν ἐν κραταιλέῳ πέδῳ / γαίας ποδῶν ἔκμικαχον;) inseruit West, qui e.g. prop. <τίθημι γαίας ἐν κραταιλέῳ πέδῳ>: <ῶδε ἐν χρόνῳ μέν, ὅλλ' ὅμως τιμῶν τάφον> susp. Tucker || 8 παρὸν ὄμωξα Dindorf: παρόμωξα III || 9 χεῖρος edd.: -ρα III || 10 ante h.v. <έα:> suppl. Dindorf || 13 πῆμα M: πτῶμα Tournebus, quod rec. Blomfield || 15 φερούσας M: -σαις Lobel, quod recc. edd. pl. | μειλίγματα Casaubon: -μαστην M, quod def. Tucker || 17 τὴν M: τήνδε susp. Blomfield || 18 τείσασθαι Kirchhoff: τίσ. M || 19 δὲ M: τε Blaydes | ἔκμικαχος (cl. v. 2) Porson: σύμφ. M | totum prologum sic e.g. scripsit West (1985): Ἐρμῆ-κατέρχομαι. / <Ἀργεῖτον οὐδᾶς, τοῦτο βούληθεις, ὅπως / πατρὸς γένωμαι ἔνν θεοῖς τιμάρος, / δὲς δὴ> βιαίως ἐκ γυναικείας χερός / δόλοις λαθραίοις <δυσκλεῆς τ> ἀπώλετο / <καὶ νῦν κάτω πρός αὐτὸν οὖς ἐρῶ λόγους / πόρθμευσον, Ἐρμῆ, καὶ κατὰ χθονός περ ὄν / κλύνοι λέγοντος οἷα καὶ χάριοι αἰλύων> / τύμβου δ' ἐπ' ὅχθω τῶδε κηρύσσω πατοῖ / κλύειν. ἀκούσαι <σὸς δὲ παῖς πάρεψι> δέ, / τλήμων Ὁρέστης, χρόνιος ἐκ φυγῆς μολών / αὐθῆς πρὸς Ἄργους τήνδε φιλτάτην χόννα / καὶ τὸν μὲν ὄρτι, γῆς ὑπερβαλλὸν ὄρους, / ἔδωκε> πλόκομον Ἰνάχω θρεπτήριον / τὸν δεύτερον δὲ τόνδε πενθητήριον / <τίθημι γαίας ἐν κραταιλέῳ πέδῳ, / τὸν σὸν πάτερ πρὸς τύμβον, ὃς ἐμῆς χερός / δέχῃ χρόνῳ γοῦν τήνδε τιμαλφῆ χάριν> / οὐ γὰρ παρὸν ὄμωξα σὸν, πάτερ, μόρον / οὐδὲ ἐξέτεινα χεῖρος ἐπ' ἐκφορᾷ νεκροῦ. / <ἄλλ' ὁ κράτιστον ὄν παθ> Ἐλλήνων σέβας, / εἴπερ μέλει σοι παῖδος εὐκλείεις τε σῆς / καὶ δωμάτων, ἀρηζον εὑμενεῖ φρενί, / ὡς σοῦ γένωμαι πανδίκως τιμάρος / καύτὸς πατρῷοις ἐνδυναστεύσω δόμοις. / <έα:> / τί χρῆμα—προστροπή, nulla mentione facta de Pylade, ad quem igitur ex abrupto in v. 20 Orestes adloqueretur.

Ermete di sotterra, che sorvegli il potere paterno,
sii tu mio salvatore e mio alleato, mentre io ti invoco:
perché sono arrivato a questa terra, reduce dall'esilio

.....
e sopra il tumulo di questa tomba chiedo forte a mio padre
di ascoltarmi, esaudirmi

.....
all'Inaco il ricciolo che si offre per la crescita,
e per secondo questo, il ricciolo che si offre per un lutto.

.....
Non ero io presente a singhiozzare, padre, sulla tua morte,
e non tesi le mani al feretro che ti portava, morto.

.....
Che cosa veggo mai? Che cosa è questa accolita confusa
di donne, che s'avanza, con lunghi manti colorati in nero,
ormai visibile? Quale sciagura io debbo immaginare?

10

Forse un nuovo dolore è giunto per gettarsi sul palazzo,
o debbo invece ravvisare in loro quelle che al padre mio
recano libagioni, che placano e deliziano i defunti?

15

Proprio questo, e nient'altro: vedo infatti, mi pare, pure Elettra,
la mia cara sorella, che s'avanza, e di lutto e cordoglio
fa visibile mostra. O Zeus, concedimi di vendicare

la morte di mio padre, e siimi tu alleato, e di buon grado.
Traiamoci in disparte, che io possa capire chiaramente,

20

Pilade, cosa sia questo rito di donne in processione.

|| 1 Cho. 123-126 κῆρυξ μέγιστε τῶν ἄνω τε καὶ κάτω, / <ἄριξον> Ἐριῆ χθόνιε, κηρύξας ἐμοὶ / τοὺς γῆς
ἔνερθε δαίμονας κλέειν ἐμάς / εὐχάς, πατρῷών δωμάτων ἐπισκόπους, 722-729 ὡς πότνια χθώνια καὶ πότνι
ἀκτῇ / χώματος, ἢ νῦν ἐπὶ νονάρχῳ / σώματι κεῖσαι τῷ βασιλείῳ, / νῦν ἐπάρχον· / νῦν γὰρ
ἀκμάζει Πειθὼ δολίαν / ἔγκαταβήναι, χθόνιον δ' Ἐριῆν / καὶ τὸν νύχιον τοῖσδ' ἐφοδεῦσαι / ἔιροδηλήτοισιν
ἄγνωτν. fr. **273a,7s. R. Χθόνα δ' ὠγυγίαν ἐπικεκλόμενος / χθόνιον θ' Ἐριῆν πομπὸν φθιμένων, Soph. Ai.
831s. καλὸς δ' ἄμα / πομπαῖον Ἐριῆν χθόνιον εὗ με κοψίσαι, El. 110-112 ὡς δῶμα² Αἰδους καὶ Περσεφόνης, / ὡς
χθόνι³ Ἐριῆ καὶ πότνι⁴ Ἄρα, / σεμναῖ τε θεῶν παῖδες Ἐρινύες, Eur. Alc. 743s. πρόφρων σε χθόνιος θ' Ἐριῆς/
Ἄιδης τε δέχοιτ⁵ | parodice Hippo. fr. 2 Dg.² Ἐριῆ κυνάγχα, Μηριντί Κανδοῦλα, / φωρῶν ἐταῖρε, δεῦρο μοι
σκαπερδεῦσαι, fr. 42 Dg.² Ἐριῆ φίλ⁶ Ἐριῆ, Μαιαδεῦ, Κυλλήνε, / ἐπεύχομαι τοι, κάρτα γὰρ κακῶς ὅτιν
καὶ βομβαλύζω | Ag. 810s. πρώτων μὲν Ἀργος καὶ θεοὺς ἔγχωρίους / δίκη προσειπεῖν, τοὺς ἐμοὶ μετατίους /
νόστου | *utrum verbum ... praebent e.g. Ag. 1590, Soph. Ph. 1235, 1314, Eur. Ba. 261 | ad ptc. vocativum vd. Cho.*
382s. Ζεῦ Ζεῦ, κάτωθεν ἀμπέμπων / ὑστερόποινον ἄταν | ἐποπτεύειν (semper -⁴x-⁵) 9x ap. Aesch.: cf. e.g.
Ag. 1578s. (Aegisthus) φράτην ἄνηδη νῦν βροτῶν τιμιώδους / θεοὺς ἄνωθεν γῆς ἐποπτεύειν ὄχη, Cho. 489
(Orestes) ὥ γαῖ⁷, ἄνες μοι πάτερ⁸ ἐποπτεῦσαι μάχην, Cho. 985s. (Orestes) ὥ παντ⁹ ἐποπτεύων τάδε / Ἡλιος,
Cho. 1063s. (chorus) ὅλλ¹⁰ εὐτυχοῦης, καὶ σ' ἐποπτεύων πρόφρων / θεὸς φυλάσσοι καιρίοισι συμφροσαῖς, Eum.
224 (Apollo) δίκας δὲ Παλλὰς τῶνδ¹¹ ἐποπτεύει θεά | ad κράτη = 'potestas' vd. e.g. Aesch. Supp. 393, Soph.
Ant. 60, 166, 173, 485, OT 586 | 2 cf. v. 19 γενοῦ δὲ ἔνμαχος θέλων ἐμοὶ | Archil. fr. 108,1s. W.² κλῦθ¹² ἄνοιξ
Ἡφαιστε, καὶ μοι σύμμαχος γονουμένῳ / ἵλαος γενέο, Sapph. fr. 1,28 V. (ad Aphroditem) σύμμαχος ἔσσο |
ἔνμαχος, vel σύμμαχ¹³ (-³-⁴) 7x ap. Aesch., 7x ap. Soph., 37x ap. Eur. | Soph. Tr. 1064 ὡς παῖ, γενοῦ μοι παῖς
ἐπήτυμος γεγάρως, Ar. Nub. 107 γενοῦ μοι (-²x) | Cho. 479s. πάτερ, τρόποισιν οὐ τυραννικοῖς θανάτω, /
αἵτουμένῳ μοι δὸς κράτος τῶν σῶν δόμων | Ag. 1 θεοὺς μὲν αἰτῶ | Soph. Ph. 63 αἵτουμένῳ (-⁵-⁶), aliter
αἵτουμ¹⁴. (-¹-²) semper in tragicis | de adlocutione ad socium cf. et Cho. 245, 456, 460, 476-478, 497 (Orestes ad
patrem) ἦτοι δίκην ίσαλλε σύμμαχον φίλοις | 3 ἕρκεν simul ac κατέρχεσθαι inusitatum (vd. Ar. parodiam et Lys.
In Hippoth. fr. 3,4 Medda, sed cf. Od. XXIV 237 ὡς ἔλθοι καὶ ἴκοιτ¹⁵ ἐς πατρίδα γαῖαν | ἥρ. γάρ in initio 2x ap.
Aesch. (hic et Ag. 522), 5x ap. Soph., 6x ap. Eur. (2x El., 2x Or.) | κατέρχομαι saepē de exsulum redditū dicitur: e.g.
Ag. 1647 et Eum. 462 (de Oreste), Soph. OC 601, etc. | Phryn. TrGF 3 F 5,1 εἰς γῆν τήνδ(ε) (-²x-³ω) || 4 Pers. 647s.
ἢ φίλος ἀνήρ, φίλος ὄχθος· / φίλα γὰρ κέκενθεν ἦθη, 659 ἔλθ¹⁶ ἐπ¹⁷ ἄκρον κόρυμβον ὄχθου. Eur. Hel. 842
τύμβου 'πὶ νώτοις σὲ κτανῶν ἐμὲ κτενῶ, 984s. τύμβου 'πὶ νώτοις τοῦδ¹⁸, ἵν¹⁹ αἴματος ὁσαὶ / τάφου
καταστάζωσι | ad motum vd. Cho. 501 ἐφημένους τάφω, necnon II. IV 177 τύμβῳ ἐπιθράσκων Μενελάου
κυδαλίμιοι, Ar. Th. 886-888 KH. τόδ²⁰ ἐστίν αὐτοῦ σῆμ²¹, ἐφ²² ὡς καθήμεθα. / ΓΥ. Β κακῶς ἄρ²³ ἐξόλοιο, —
καξολεῖ γέ τοι, — / ὅστις γε τολμᾶς σῆμα τὸν βωμὸν καλεῖν | τύμβ. in initio 2x ap. Aesch., 5x ap. Soph., 18x ap.
Eur., 1 ap. Mosch. | Cho. 1026s. ἔως δ' ἔτ²⁴ ἐμφρων εἰμί, κηρύσσω φίλοις, / κτωνεῖν τέ φρημι μητέρ²⁵ οὐκ ἄνευ
δίκης, fr. 47a,766 R. []-παντὶ κηρύσσω στρατῷ | ad κηρύσσειν 'invocare' (τινα + inf.), vd. Cho. 124 (cum
κλύειν: cf. supra, 'iubere' (τινι + inf.), cf. Pind. P. 4,200s. κάρωξε δ' αὐτοῖς / ἐμβαλεῖν: sed Orestes per
Hermetem hic κηρύσσει (vd. vv. 124s.), ad κῆρυξ ε τυμuli aggere locutus vd. e.g. Eur. El. 708, Verg. Aen. V 44 |
πατοῖ in fine 12x ap. Aesch. (9/10x in *Orestiade*), 20x ap. Soph., 41x ap. Eur. || 5 Ag. 680 τοσαῦτ²⁶ ἀκούσας ἴσθι
τάλληθη κλύων, Pr. 448 κλύοντες οὐκ ἕρκουν, Soph. fr. 314,139 R.² (Silenus) καλῶς ἀκούσθομ²⁷ οὐδεν]ὸς φωνὴν
κλύων, Eur. Pho. 919 οὐκ ἔχλυνον, οὐκ ἕρκουσα | de (ex)audiendis precibus κλύειν dicitur in Cho. 125, 139, 157,
332, 399, 476, 802, ἀκούειν in 459, 500, 508 | ad asyndeton vd. Cho. 289 κινεῖ ταράσσει || 6 de comis tonsis et ad
flumina vel ad defunctos consecratis cf. II. XXIII 140-153, Pind. P. 4,82s. οὐδὲ κομᾶν πλόκαμοι κερθέντες φέροντ²⁸
ἄγλαοι, / ἀλλ²⁹ ἄπαν νῶτον καταίθυσσον, Eur. Ba. 494 ἴερος ὁ πλόκαμος: τῷ θεῷ δ' αὐτὸν τρέφω | Hes. Op.
187s. οὐδέ κεν οὕ γε / γηράντεστο τοκεῦσιν ἀπὸ θρεπτήρια δοῖεν, Soph. OC 1262s. ἀδελφά δ', ως ἔσικε,
τούτοισιν φροεῖ / τὸ τῆς ταλαίνης νηδόνος θρεπτήριο | Cho. 545 καὶ μαστὸν ἀμφέχασκ³⁰ ἐμὸν θρεπτήριον |
πλόκαμ. (-²-²) ap. Aesch. fr. 313 R., 2x ap. Eur. | Eur. Or. 932 Ἰάνχου (-³-⁴) || 7 το(v) δεύτερον in initio 1x ap.
Aesch. (hic), 1x ap. Soph. (Ph. 1439), 5x ap. Eur., 1x ap. Achae. (TrGF 20 F 17,2) | Eur. Supp. 973s. πένθιμοι /
κουραί, Pho. 322-324 ὅθεν ἐμάν τε λευκόχροα κείσομαι / δακρυόνεσσ³¹ ἀνεῖσα πένθει κόμιον, / ἀπετλος
φραέων λευκῶν, τέκνον | πενθητήριος πονον ut vid. (cf. Ion TrGF 19 F 54,2, necnon πενθητήριο ap. Aesch. Pers.
946, Th. 1067) | ad (tragicum) omoeoteleuton θρεπτήριον ~ πενθητήριον vd. Soph. Ai. 1085s. ἡδώμεθα ~
λυπώμεθα, necnon Aesch. Cho. 117s., 900s. || 8 Cho. 445s. (Electra) ἐγὼ δ' ἀπεστάτον / ἄτιμος, οὐδὲν ὄξια |
Eur. (Hyps.) fr. 757,883 (52) K. οὐ γάρ ποτ³² εἰς τόδ³³ ὅμη³⁴ <ἄν> ἔβλειψας παρῶν, Soph. El. 517 οὐ γὰρ
πάλεστ³⁵ Αἴγισθος (οὐ γάρ in initio persaepe in tragicis) | Cho. 1014 νῦν αὐτὸν αἰνῶ, νῦν ἀπομάχω παρῶν |
παλῷ (-²) 2x ap. Aesch., 3x ap. Soph., 4x ap. Eur., 1x ap. Trag. adesp. (TrGF F 517) | Soph. Tr. 932 ἀμωξεῖν
(-²-³), aliter ἀμωξ³⁶, semper in initio | Soph. Ai. 996s. δ φίλτατ³⁷ Αἴας, τὸν σὸν ώς ἐπηρθόμην / μόρον | μόρ. (-⁶)
22x ap. Aesch. (14x in *Orestiade*, 5x in Cho.), 1x ap. Lyc. (64), 4x ap. Trag. adesp. || 9 Eur. Alc. 768s. (servus) οὐδ³⁸
ἔξετεινα χεῖδ³⁹ ἀπομάχων εἱμ⁴⁰ / δέσποιναν, 422 ἀλλ⁴¹, ἐκφορῶν γὰρ τοῦδε θήσομαι νεκροῦ, cf. Supp. 772
ἀλλ⁴² εἴμ⁴³ οὐδ⁴⁴ αἴρω χεῖδ⁴⁵ ἀπαντίτας νεκροῖς | ἔξετειν. (-¹-²) hic et ap. Eur. Alc. l.c. tantum, (-²-³) 3x ap.
Aesch., 2x ap. Eur. | νεκρ. in fine persaepe in tragicis || 10-12 Supp. 234-237 ποδαπὸν ὅμιλον τόνδ⁴⁶
ἀνελληγόστολον / πέπλοισι βαρβάροισι κάμπτουκάμασι / χλύοντα προσφωνοῦμεν: οὐ γάρ Ἀργολίς / ἐσθῆτ⁴⁷
γυναικῶν οὐδ⁴⁸ ἀφ⁴⁹ Ελλάδος τόπων, 932s. πᾶς φῶ, πρὸς τίνος τ⁵⁰ ἀφαιρεθεῖς / ἕρκεν γυναικῶν αὐτανέψιον
στόλον; Eum. 1025-1029 ὄμμα γὰρ πάστης χθονός / Θησηδὸς ἔξικοιτ⁵¹ ἄν, εὐκλεής λόχος / παιδῶν, γυναικῶν,
καὶ στόλος πρεσβυτίδων, / / φοινικοβάπτοις ἐνδυτοῖς ἐσθήμασι / τιμᾶτε, Eur. Pho. 371-373
ἀλλ⁵², ἐκ γάρ ἀλγούς ἀλγούς αὖ, σὲ δέρκομαι / κάρα δυρῆρες καὶ πέπλους μελαγχίμους / ἔχουσαν οἴμοι τῶν
ἐμῶν ἐγὼ κακῶν | ad στείχει-πρέπουσαν vd. vv. 17s. στείχει-πρέπουσαν, hic de ὄμηγνοις ... γυναικῶν illic de
Electra sorore || 10 τί χρῆμα (-¹-²) 1x ap. Aesch., 3x ap. Soph., 29x ap. Eur. | Soph. El. 1475 οἴμοι, τί λεύσσω;
Eur. Or. 385 ὡς θεοί, τί λεύσσω; τίνα δέδορκα νερτέρων; Ba. 1280 ἔα, τί λεύσσω; τί φέρομαι τόδ⁵³ ἐν χεροῖν,
Trag. adesp. TrGF F 649,13 KA. ἔα ἔα· τί λεύσσω; (-λευσσ. (-²-²) 2x ap. Aesch., 9x ap. Soph., 14x ap. Eur. | ad
τί ... τίς vd. Ag. 1306 τί δ' ἐστὶ χρῆμα; τίς σ' ἀποστρέψει φρόβος;; Pr. 561 τίς γῆ; τί γένος; τίνα φῶ
λεύσσω σειν, Prat. TrGF 4 F 3,1, Soph. Ai. 920, Ant. 248, OT 954 οὐτοῖς δὲ τίς ποτ⁵⁴, ἐστί, καὶ τί μοι λέγει;
Ph. 1242, OC 887 τίς ποτ⁵⁵ ή βοή; τί τούργον; ἐκ τίνος φρόβου ποτέ, frr. 314,120 et 399, 355,1 R.², Eur.
Alc. 530, HF 965, 1134, IT 1072, Hel. 541, 656 τί φῶ; τίς ἀν τάδ⁵⁶ ἥπτισεν βροτῶν ποτε; Pho. 390, Or. 395

τί χρῆμα πάσχεις; τίς σ' ἀπόλλωσιν νόσος;, 849 οἴμοι· τί χρῆμ' ἔδρασε; τίς δ' ἔπεισέ νιν;, IA 825, *Trag. adesp.* *TrGF* F 160a,1 | ὥμηγυροις Homericum (*Il.* XX 142, *H. Hom. Cer.* 484, *Ap.* 187, *Merc.* 332 σπουδαῖον τόδε χρῆμα θεῶν μεθ' ὥμηγυρον ἥλθε) et lyricum (Pind. *I.* 7,46); in fine et in *Ag.* 4 ἄστρων κάτοιδα νυκτέων ὥμηγυρον || 11 στειχ. in initio persaepe in tragicis (στειχεῖ 3x ap. Aesch., 8x ap. Eur., 1x ap. *Trag. adesp.* *TrGF* F 415) | γυναικῶν (—²—) 13x ap. Aesch., 7x ap. Soph., 27x ap. Eur., 1x ap. *Trag. adesp.* (*TrGF* F 327s) | φᾶρος de muliebri veste dicitur e.g. ap. *Od.* V 230, *Hes. Op.* 198 λευκῶσιν φάρεσσι καλυψαμένω χρόα καλὸν (Αἰδώς et Νέμεσις); φᾶρ. semper ap. Aesch., φᾶρ. ap. Soph., utrumque ap. Eur. (cf. *Ion* 887-889 ἥλθές μοι χρυσῷ χαίταν / μαιναίρων, εὐτ' ἐξ κόλπους / κρόκεα πέταλα φάρεστιν ἔδρεπον) | μελόγχημος tragicum: in fine ap. *Pers.* 301, *Supp.* 719s. πρέπειον σι δ' ἄνδρες νήιοι μελαγχίμοις || 12s. vd. alliterationem πρέπουσα; ποίᾳ ἔνμφορδα προσεικάσω; / πότερα δόμοισι πῆμα προσκυρεῖ νέον || 12 *Th.* 124s. ἐπτὰ δ' ἀγγήνορες πρέποντες στρατοῦ / διορυσσοῦς σαγανᾶς, Eur. *Alc.* 512 τί χρῆμα κυροῦ τῇδε πενθίμῳ πρέπεις; *Supp.* 1056 ως οὐκ ἐπ' ἀνδρὶ πένθιμος πρέπεις ὁράν, *Hel.* 1204 Ἀτολλον, ως ἐσθῆτι δυσμόρφῳ πρέπει | πρέπει. in initio 13x (6x ptc.) ap. Aesch. (5/5x in *Cho.*), 2x ap. Soph., 6x ap. Eur. (3x ptc.), 1x (ptc.) ap. Criti. (*TrGF* 43 F 7,9) | ποι. ἔνμφ. vel συμφ. (—²—³—⁴) ap. Eur. *Held.* 73s. ἔα ἔστις ή βοὴ βωμοῦ πέλας / ἔστηρε; ποίαι συμφορῶν δείξει τάχα; *IT* 549 (Iphigenia) τέθνηκε; ποία συμφορῶ; τάλαιν' ἐγώ, *Pho.* 1324 (Creon) ποῖ κατὰ ποίαν συμφοράν; σήμαινέ μοι | *Ag.* 1131 κακῷ δέ τω προσεικάζω τάδε. (Eur.) *Rh.* 696 τίνι προσεικάσω; || 13s. πρέπεια ... ή 5x (/ πρέπεια ... / ή ... hic) ap. Aesch., 7x (1x) ap. Soph., 20x (2x) ap. Eur. || 13 *Ag.* 864s. καὶ τὸν μὲν ἥρειν, τὸν δ' ἐπεσφέρειν κακοῦ / κάκιον ἄλλο, πῆμα α λάσκοντας δόμοις | *Soph. Tr.* 1275-1277 λείπον μηδὲ σύ, παρθέν', ἀπ' οἴκων, / μεγάλους μὲν ιδοῦστα νέους θανάτους, / πολλὰ δὲ πημάτων οὐχ ἀπτεται | δόμοισι(ν) (—²—) 4x ap. Aesch. (1/7x in *Cho.*), 4x ap. Soph., 12x ap. Eur. | προσκαρ. in tragicis hic tantum et ap. Soph. *OT* 1297-1299 ὃ δεινὸν ιδεῖν πάθος ἀνθρώποις, / ὃ δεινότατον πάντων ὃς ἐγὼ / προσέκωρδος⁷ ἥρη, sed vd. e.g. (Eur.) *Rh.* 745s. κακὸν κυρεῖν τι Θρητάριο στρατεύματι / ἔσικεν | νέος in fine persaepe in tragicis || 14s. Eur. *Alc.* 611-613 καὶ μὴν ὄρῳ σὸν πατέρα γηραιῷ ποδὶ / στειχοντ', ὅποιον τ' ἐν χεροῖν δάμαρτι σῆ / κόσμον φέροντας, νερτέρων ὄγάλματα || 14 Soph. *El.* 663s. ή καὶ δάμαρτα τήνδ' ἐπεικάζων κυρῷ / κείνους πρέπει γάρ ως τύραννος εἰσορῶν, πεντον Aesch. *Supp.* 287-289 καὶ τὰς ἀνάνδρους κρεοβόρους Ἄμοιζόνας, / εἰ τοξευχεῖς ήτε, κάρτ' ἀν ἥρασα / ύμας | *Ag.* 1591-1593 (Aegisthus) Ἀτρεύς, προσθύμως μᾶλλον η φύλως πατρὶ / τῷμῷ, κρεουργὸν ἡμαρ εὐθύμως ἄγειν / δοκῶν, παρέσχε δαῖτα παιδείων κρεῶν | πατρῷ. ap. Aesch. trimetros in *Pers.* 609, *Th.* 70 et *Pr.* 969 tantum | τῷμῷ (—²—) 1x ap. Soph. (*Tr.* 445), 2x ap. Eur. | ἐπεικ. (—⁴—⁵) 3x ap. Aesch. (semper in *Cho.*), 2x ap. Soph. | τύχω in fine 6x ap. Eur. (2x praec. ptc.) || 15 *Pers.* 609s. (regina) ἔστειλα, παιδὸς πατρὶ πρενευεῖς χοὰς / φέρουσσ', ἀπερ νεκροῖς ει μειλικα τήρια, 619s. ἄλλ', δι φίλοι, χοαῖσι ταῖσδε νερτέροις χοὰς / ύμας | *Ag.* 1591-1593 (Aegisthus) Ἀτρεύς, προσθύμως μᾶλλον η φύλως πατρὶ / τῷμῷ, κρεουργὸν ἡμαρ εὐθύμως ἄγειν / δοκῶν, παρέσχε δαῖτα παιδείων κρεῶν | πατρῷ. ap. Aesch. trimetros in *Pers.* 609, *Th.* 70 et *Pr.* 969 tantum | τῷμῷ (—²—) 1x ap. Soph. (*Tr.* 445), 2x ap. Eur. | ἐπεικ. (—⁴—⁵) 3x ap. Aesch. (semper in *Cho.*), 2x ap. Soph. | τύχω in fine 6x ap. Eur. (2x praec. ptc.) || 15 *Pers.* 609s. (regina) ἔστειλα, παιδὸς πατρὶ πρενευεῖς χοὰς / φέρουσσ', ἀπερ νεκροῖς ει μειλικα τήρια, 619s. ἄλλ', δι φίλοι, χοαῖσι ταῖσδε νερτέροις χοὰς / ύμας | *Ag.* 1591-1593 (Aegisthus) Ἀτρεύς, προσθύμως μᾶλλον η φύλως πατρὶ / τῷμῷ, κρεουργὸν ἡμαρ εὐθύμως ἄγειν / δοκῶν, παρέσχε δαῖτα παιδείων κρεῶν | πατρῷ. ap. Aesch. trimetros in *Pers.* 609, *Th.* 70 et *Pr.* 969 tantum | τῷμῷ (—²—) 1x ap. Soph. (*Tr.* 445), 2x ap. Eur. | ἐπεικ. (—⁴—⁵) 3x ap. Aesch. (semper in *Cho.*), 2x ap. Soph. | τύχω in fine 6x ap. Eur. (2x praec. ptc.) || 15 *Pers.* 609s. (regina) ἔστειλα, παιδὸς πατρὶ πρενευεῖς χοὰς / φέρουσσ', ἀπερ νεκροῖς ει μειλικα τήρια, 619s. ἄλλ', δι φίλοι, χοαῖσι ταῖσδε νερτέροις χοὰς / ύμας | *Ag.* 1591-1593 (Aegisthus) Ἀτρεύς, προσθύμως μᾶλλον η φύλως πατρὶ / τῷμῷ, κρεουργὸν ἡμαρ εὐθύμως ἄγειν / δοκῶν, παρέσχε δαῖτα παιδείων κρεῶν | πατρῷ. ap. Aesch. trimetros in *Pers.* 609, *Th.* 70 et *Pr.* 969 tantum | τῷμῷ (—²—) 1x ap. Soph. (*Tr.* 445), 2x ap. Eur. | ἐπεικ. (—⁴—⁵) 3x ap. Aesch. (semper in *Cho.*), 2x ap. Soph. | τύχω in fine 6x ap. Eur. (2x praec. ptc.) || 15 *Pers.* 609s. (regina) ἔστειλα, παιδὸς πατρὶ πρενευεῖς χοὰς / φέρουσσ', ἀπερ νεκροῖς ει μειλικα τήρια, 619s. ἄλλ', δι φίλοι, χοαῖσι ταῖσδε νερτέροις χοὰς / ύμας | *Ag.* 1591-1593 (Aegisthus) Ἀτρεύς, προσθύμως μᾶλλον η φύλως πατρὶ / τῷμῷ, κρεουργὸν ἡμαρ εὐθύμως ἄγειν / δοκῶν, παρέσχε δαῖτα παιδείων κρεῶν | πατρῷ. ap. Aesch. trimetros in *Pers.* 609, *Th.* 70 et *Pr.* 969 tantum | τῷμῷ (—²—) 1x ap. Soph. (*Tr.* 445), 2x ap. Eur. | ἐπεικ. (—⁴—⁵) 3x ap. Aesch. (semper in *Cho.*), 2x ap. Soph. | τύχω in fine 6x ap. Eur. (2x praec. ptc.) || 15 *Pers.* 609s. (regina) ἔστειλα, παιδὸς πατρὶ πρενευεῖς χοὰς / φέρουσσ', ἀπερ νεκροῖς ει μειλικα τήρια, 619s. ἄλλ', δι φίλοι, χοαῖσι ταῖσδε νερτέροις χοὰς / ύμας | *Ag.* 1591-1593 (Aegisthus) Ἀτρεύς, προσθύμως μᾶλλον η φύλως πατρὶ / τῷμῷ, κρεουργὸν ἡμαρ εὐθύμως ἄγειν / δοκῶν, παρέσχε δαῖτα παιδείων κρεῶν | πατρῷ. ap. Aesch. trimetros in *Pers.* 609, *Th.* 70 et *Pr.* 969 tantum | τῷμῷ (—²—) 1x ap. Soph. (*Tr.* 445), 2x ap. Eur. | ἐπεικ. (—⁴—⁵) 3x ap. Aesch. (semper in *Cho.*), 2x ap. Soph. | τύχω in fine 6x ap. Eur. (2x praec. ptc.) || 15 *Pers.* 609s. (regina) ἔστειλα, παιδὸς πατρὶ πρενευεῖς χοὰς / φέρουσσ', ἀπερ νεκροῖς ει μειλικα τήρια, 619s. ἄλλ', δι φίλοι, χοαῖσι ταῖσδε νερτέροις χοὰς / ύμας | *Ag.* 1591-1593 (Aegisthus) Ἀτρεύς, προσθύμως μᾶλλον η φύλως πατρὶ / τῷμῷ, κρεουργὸν ἡμαρ εὐθύμως ἄγειν / δοκῶν, παρέσχε δαῖτα παιδείων κρεῶν | πατρῷ. ap. Aesch. trimetros in *Pers.* 609, *Th.* 70 et *Pr.* 969 tantum | τῷμῷ (—²—) 1x ap. Soph. (*Tr.* 445), 2x ap. Eur. | ἐπεικ. (—⁴—⁵) 3x ap. Aesch. (semper in *Cho.*), 2x ap. Soph. | τύχω in fine 6x ap. Eur. (2x praec. ptc.) || 15 *Pers.* 609s. (regina) ἔστειλα, παιδὸς πατρὶ πρενευεῖς χοὰς / φέρουσσ', ἀπερ νεκροῖς ει μειλικα τήρια, 619s. ἄλλ', δι φίλοι, χοαῖσι ταῖσδε νερτέροις χοὰς / ύμας | *Ag.* 1591-1593 (Aegisthus) Ἀτρεύς, προσθύμως μᾶλλον η φύλως πατρὶ / τῷμῷ, κρεουργὸν ἡμαρ εὐθύμως ἄγειν / δοκῶν, παρέσχε δαῖτα παιδείων κρεῶν | πατρῷ. ap. Aesch. trimetros in *Pers.* 609, *Th.* 70 et *Pr.* 969 tantum | τῷμῷ (—²—) 1x ap. Soph. (*Tr.* 445), 2x ap. Eur. | ἐπεικ. (—⁴—⁵) 3x ap. Aesch. (semper in *Cho.*), 2x ap. Soph. | τύχω in fine 6x ap. Eur. (2x praec. ptc.) || 15 *Pers.* 609s. (regina) ἔστειλα, παιδὸς πατρὶ πρενευεῖς χοὰς / φέρουσσ', ἀπερ νεκροῖς ει μειλικα τήρια, 619s. ἄλλ', δι φίλοι, χοαῖσι ταῖσδε νερτέροις χοὰς / ύμας | *Ag.* 1591-1593 (Aegisthus) Ἀτρεύς, προσθύμως μᾶλλον η φύλως πατρὶ / τῷμῷ, κρεουργὸν ἡμαρ εὐθύμως ἄγειν / δοκῶν, παρέσχε δαῖτα παιδείων κρεῶν | πατρῷ. ap. Aesch. trimetros in *Pers.* 609, *Th.* 70 et *Pr.* 969 tantum | τῷμῷ (—²—) 1x ap. Soph. (*Tr.* 445), 2x ap. Eur. | ἐπεικ. (—⁴—⁵) 3x ap. Aesch. (semper in *Cho.*), 2x ap. Soph. | τύχω in fine 6x ap. Eur. (2x praec. ptc.) || 15 *Pers.* 609s. (regina) ἔστειλα, παιδὸς πατρὶ πρενευεῖς χοὰς / φέρουσσ', ἀπερ νεκροῖς ει μειλικα τήρια, 619s. ἄλλ', δι φίλοι, χοαῖσι ταῖσδε νερτέροις χοὰς / ύμας | *Ag.* 1591-1593 (Aegisthus) Ἀτρεύς, προσθύμως μᾶλλον η φύλως πατρὶ / τῷμῷ, κρεουργὸν ἡμαρ εὐθύμως ἄγειν / δοκῶν, παρέσχε δαῖτα παιδείων κρεῶν | πατρῷ. ap. Aesch. trimetros in *Pers.* 609, *Th.* 70 et *Pr.* 969 tantum | τῷμῷ (—²—) 1x ap. Soph. (*Tr.* 445), 2x ap. Eur. | ἐπεικ. (—⁴—⁵) 3x ap. Aesch. (semper in *Cho.*), 2x ap. Soph. | τύχω in fine 6x ap. Eur. (2x praec. ptc.) || 15 *Pers.* 609s. (regina) ἔστειλα, παιδὸς πατρὶ πρενευεῖς χοὰς / φέρουσσ', ἀπερ νεκροῖς ει μειλικα τήρια, 619s. ἄλλ', δι φίλοι, χοαῖσι ταῖσδε νερτέροις χοὰς / ύμας | *Ag.* 1591-1593 (Aegisthus) Ἀτρεύς, προσθύμως μᾶλλον η φύλως πατρὶ / τῷμῷ, κρεουργὸν ἡμαρ εὐθύμως ἄγειν / δοκῶν, παρέσχε δαῖτα παιδείων κρεῶν | πατρῷ. ap. Aesch. trimetros in *Pers.* 609, *Th.* 70 et *Pr.* 969 tantum | τῷμῷ (—²—) 1x ap. Soph. (*Tr.* 445), 2x ap. Eur. | ἐπεικ. (—⁴—⁵) 3x ap. Aesch. (semper in *Cho.*), 2x ap. Soph. | τύχω in fine 6x ap. Eur. (2x praec. ptc.) || 15 *Pers.* 609s. (regina) ἔστειλα, παιδὸς πατρὶ πρενευεῖς χοὰς / φέρουσσ', ἀπερ νεκροῖς ει μειλικα τήρια, 619s. ἄλλ', δι φίλοι, χοαῖσι ταῖσδε νερτέροις χοὰς / ύμας | *Ag.* 1591-1593 (Aegisthus) Ἀτρεύς, προσθύμως μᾶλλον η φύλως πατρὶ / τῷμῷ, κρεουργὸν ἡμαρ εὐθύμως ἄγειν / δοκῶν, παρέσχε δαῖτα παιδείων κρεῶν | πατρῷ. ap. Aesch. trimetros in *Pers.* 609, *Th.* 70 et *Pr.* 969 tantum | τῷμῷ (—²—) 1x ap. Soph. (*Tr.* 445), 2x ap. Eur. | ἐπεικ. (—⁴—⁵) 3x ap. Aesch. (semper in *Cho.*), 2x ap. Soph. | τύχω in fine 6x ap. Eur. (2x praec. ptc.) || 15 *Pers.* 609s. (regina) ἔστειλα, παιδὸς πατρὶ πρενευεῖς χοὰς / φέρουσσ', ἀπερ νεκροῖς ει μειλικα τήρια, 619s. ἄλλ', δι φίλοι, χοαῖσι ταῖσδε νερτέροις χοὰς / ύμας | *Ag.* 1591-1593 (Aegisthus) Ἀτρεύς, προσθύμως μᾶλλον η φύλως πατρὶ / τῷμῷ, κρεουργὸν ἡμαρ εὐθύμως ἄγειν / δοκῶν, παρέσχε δαῖτα παιδείων κρεῶν | πατρῷ. ap. Aesch. trimetros in *Pers.* 609, *Th.* 70 et *Pr.* 969 tantum | τῷμῷ (—²—) 1x ap. Soph. (*Tr.* 445), 2x ap. Eur. | ἐπεικ. (—⁴—⁵) 3x ap. Aesch. (semper in *Cho.*), 2x ap. Soph. | τύχω in fine 6x ap. Eur. (2x praec. ptc.) || 15 *Pers.* 609s. (regina) ἔστειλα, παιδὸς πατρὶ πρενευεῖς χοὰς / φέρουσσ', ἀπερ νεκροῖς ει μειλικα τήρια, 619s. ἄλλ', δι φίλοι, χοαῖσι ταῖσδε νερτέροις χοὰς / ύμας | *Ag.* 1591-1593 (Aegisthus) Ἀτρεύς, προσθύμως μᾶλλον η φύλως πατρὶ / τῷμῷ, κρεουργὸν ἡμαρ εὐθύμως ἄγειν / δοκῶν, παρέσχε δαῖτα παιδείων κρεῶν | πατρῷ. ap. Aesch. trimetros in *Pers.* 609, *Th.* 70 et *Pr.* 969 tantum | τῷμῷ (—²—) 1x ap. Soph. (*Tr.* 445), 2x ap. Eur. | ἐπεικ. (—⁴—⁵) 3x ap. Aesch. (semper in *Cho.*), 2x ap. Soph. | τύχω in fine 6x ap. Eur. (2x praec. ptc.) || 15 *Pers.* 609s. (regina) ἔστειλα, παιδὸς πατρὶ πρενευεῖς χοὰς / φέρουσσ', ἀπερ νεκροῖς ει μειλικα τήρια, 619s. ἄλλ', δι φίλοι, χοαῖσι ταῖσδε νερτέροις χοὰς / ύμας | *Ag.* 1591-1593 (Aegisthus) Ἀτρεύς, προσθύμως μᾶλλον η φύλως πατρὶ / τῷμῷ, κρεουργὸν ἡμαρ εὐθύμως ἄγειν / δοκῶν, παρέσχε δαῖτα παιδείων κρεῶν | πατρῷ. ap. Aesch. trimetros in *Pers.* 609, *Th.* 70 et *Pr.* 969 tantum | τῷμῷ (—²—) 1x ap. Soph. (*Tr.* 445), 2x ap. Eur. | ἐπεικ. (—⁴—⁵) 3x ap. Aesch. (semper in *Cho.*), 2x ap. Soph. | τύχω in fine 6x ap. Eur. (2x praec. ptc.) || 15 *Pers.* 609s. (regina) ἔστειλα, παιδὸς πατρὶ πρενευεῖς χοὰς / φέρουσσ', ἀπερ νεκροῖς ει μειλικα τήρια, 619s. ἄλλ', δι φίλοι, χοαῖσι ταῖσδε νερτέροις χοὰς / ύμας | *Ag.* 1591-1593 (Aegisthus) Ἀτρεύς, προσθύμως μᾶλλον η φύλως πατρὶ / τῷμῷ, κρεουργὸν ἡμαρ εὐθύμως ἄγειν / δοκῶν, παρέσχε δαῖτα παιδείων κρεῶν | πατρῷ. ap. Aesch. trimetros in *Pers.* 609, *Th.* 70 et *Pr.* 969 tantum | τῷμῷ (—²—) 1x ap. Soph. (*Tr.* 445), 2x ap. Eur. | ἐπεικ. (—⁴—⁵) 3x ap. Aesch. (semper in *Cho.*), 2x ap. Soph. | τύχω in fine 6x ap. Eur. (2x praec. ptc.) || 15 *Pers.* 609s. (regina) ἔστειλα, παιδὸς πατρὶ πρενευεῖς χοὰς / φέρουσσ', ἀπερ νεκροῖς ει μειλικα τήρια, 619s. ἄλλ', δι φίλοι, χοαῖσι ταῖσδε νερτέροις χοὰς / ύμας | *Ag.* 1591-1593 (Aegisthus) Ἀτρεύς, προσθύμως μᾶλλον η φύλως πατρὶ / τῷμῷ, κρεουργὸν ἡμαρ εὐθύμως ἄγειν / δοκῶν, παρέσχε δαῖτα παιδείων κρεῶν | πατρῷ. ap. Aesch. trimetros in *Pers.* 609, *Th.* 70 et *Pr.* 969 tantum | τῷμῷ (—²—) 1x ap. Soph. (*Tr.* 445), 2x ap. Eur. | ἐπεικ. (—⁴—⁵) 3x ap. Aesch. (semper in *Cho.*), 2x ap. Soph. | τύχω in fine 6x ap. Eur. (2x praec. ptc.) || 15 *Pers.* 609s. (regina) ἔστειλα, παιδὸς πατρὶ πρενευεῖς χοὰς / φέρουσσ', ἀπερ νεκροῖς ει μειλικα τήρια, 619s. ἄλλ', δι φίλοι, χοαῖσι ταῖσδε νερτέροις χοὰς / ύμας | *Ag.* 1591-1593 (Aegisthus) Ἀτρεύς, προσθύμως μᾶλλον η φύλως πατρὶ / τῷμῷ, κρεουργὸν ἡμαρ εὐθύμως ἄγειν / δοκῶν, παρέσχε δαῖτα παιδείων κρεῶν | πατρῷ. ap. Aesch. trimetros in *Pers.* 609, *Th.* 70 et *Pr.* 969 tantum | τῷμῷ (—²—) 1x ap. Soph. (*Tr.* 445), 2x ap. Eur. | ἐπεικ. (—⁴—⁵) 3x ap. Aesch. (semper in *Cho.*), 2x ap. Soph. | τύχω in fine 6x ap. Eur. (2x praec. ptc.) || 15 *Pers.* 609s. (regina) ἔστειλα, παιδὸς πατρὶ πρενευεῖς χοὰς / φέρουσσ', ἀπερ νεκροῖς ει μειλικα τήρια, 619s. ἄλλ', δι φίλοι, χοαῖσι ταῖσδε νερτέροις χοὰς / ύμας | *Ag.* 1591-1593 (Aegisthus) Ἀτρεύς, προσθύμως μᾶλλον η φύλως πατρὶ / τῷμῷ, κρεουργὸν ἡμαρ εὐθύμως ἄγειν / δοκῶν, παρέσχε δαῖτα παιδείων κρεῶν | πατρῷ. ap. Aesch. trimetros in *Pers.* 609, *Th.* 70 et *Pr.* 969 tantum | τῷμῷ (—²—) 1x ap. Soph. (*Tr.* 445), 2x ap. Eur. | ἐπεικ. (—⁴—⁵) 3x ap. Aesch. (semper in *Cho.*), 2x ap. Soph. | τύχω in fine 6x ap. Eur. (2x praec. ptc.) || 15 *Pers.* 609s. (regina) ἔστειλα, παιδὸς πατρὶ πρενευεῖς χοὰς / φέρουσσ', ἀπερ νεκροῖς ει μειλικα τήρια, 619s. ἄλλ', δι φίλοι, χοαῖσι ταῖσδε νερτέροις χοὰς / ύμας | *Ag.* 1591-1593 (Aegisthus) Ἀτρεύς, προσθύμως μᾶλλον η φύλως πατρὶ / τῷμῷ, κρεουργὸν ἡμαρ εὐθύμως ἄγειν / δοκῶν, παρέσχε δαῖτα παιδείων κρεῶν | πατρῷ. ap. Aesch. trimetros in *Pers.* 609, *Th.* 70 et *Pr.* 969 tantum | τῷμῷ (—²—) 1x ap. Soph. (*Tr.* 445), 2x ap. Eur. | ἐπεικ. (—⁴—⁵) 3x ap. Aesch. (semper in *Cho.*), 2x ap. Soph. | τύχω in fine 6x ap. Eur. (2x praec. ptc.) || 15 *Pers.* 609s. (regina) ἔστειλα, παιδὸς πατρὶ πρενευεῖς χοὰς / φέρουσσ', ἀπερ νεκροῖς ει μειλικα τήρια, 619s. ἄλλ', δι φίλοι, χοαῖσι ταῖσδε νερτέροις χοὰς / ύμας | *Ag.* 1591-1593 (Aegisthus) Ἀτρεύς, προσθύμως μᾶλλον η φύλως πατρὶ / τῷμῷ, κρεουργὸν ἡμαρ εὐθύμως ἄγειν / δοκῶν, παρέσχε δαῖτα παιδείων κρεῶν | πατρῷ. ap. Aesch. trimetros in

All'inizio della tragedia circa «thirty lines are missing» all'inizio secondo Lloyd-Jones 1970, 9 e Bowen 1986, 26: il cod. M (*codex unicus* per *Supplici e Coefore*), infatti, ha perduto 6 fogli, contenenti ciascuno una media di 45 trimetri per facciata: dei 540 versi ca. mancanti, 513 concludevano l'*Agamennone* (1159-1673), e il rimanente costituiva la parte iniziale delle *Coefore*.

La scena è ad Argo, davanti alla tomba di Agamennone (v. 4), forse sormontata da «a conventional symbol of Hermes» (Tucker 1901, XXXIV e 8, cf. Sevieri 1995, 126). Sullo sfondo «con tutta probabilità la reggia degli Atridi (a cui però si trovano riferimenti esplicativi nel testo solo più avanti nel dramma, a partire dal secondo episodio, dal v. 653)» (Centanni 2003, 1034), forse con le canoniche tre porte, «une des portes de côté est celle du gynécée» (Mazon 1925, 80): ma non vi sono indicazioni decisive di ciò (contro tale ipotesi cf. Tucker 1901, XXXIII.). Se effettivamente le χούνι avvenivano di pomeriggio (cf. Ap. Rh. I 587, Plut. *Quaest. Rom.* 34), non «sta iniziando ad albeggiare» (Sevieri 1995, 9), e si spiegherebbe facilmente l'arrivo della notte già ai vv. 660s. (cf. Tucker 1901, 8).

Ἔρμης: voc. di Ἔρμῆς (dor. *beot.* -ῆς) < Ἔρμέας / Ἔρμίας (ion. -ῆς) < Ἔρμάθαις? (cf. mic. *e-ma-a₂*), cf. Ἔρμάων / Ἔρμᾶν (gen. -ῆνος), tess. Ἔρμός (gen. -ῆο); composti: Ἔρμαρρόδιτος, Ἔρμοκοπίδης, ἔρμογλύφρος, etc.; derivati: ἔρμαιον, etc.; etimo incerto, forse da ἔρμα, “pietra”, “pilone”; dubbia la relazione con ἔρμηνες, ἔρμήνεια [Chantreine, DELG 373s.]. La tragedia comincia con una preghiera: «*Agamemnon and Eumenides* too begin with prayer» (Garvie 1988, 48). Hermes è 1) il κῆρυξ μέγιστος τῶν ὄντων τε καὶ κάτω (v. 124), 2) il dio πομπαῖος ο ψυχοπομπός (cf. v. 622), che mette in relazione il mondo dei vivi e quello dei morti, e dunque la divinità più opportuna da invocare per chi vuole evocare lo spirito del padre, 3) il dio dell'agonie e della lotta (vv. 726-729, cf. fr. 384 R. ἐνοχώντιε Μοίας καὶ Διὸς Ἐρμᾶ), 4) il dio dell'inganno, e con un inganno i due fratelli uccideranno Clitemestra.

Χθόνιε: agg. da χθών < *g(?)h(om)- (ai. *kṣáh*, av. *zá*, airtl. *dū*, lat. *humus*) ovvero *(dh)ghom- (itt. *tekan*, toc. A *tkam*, con metatesi nel greco come per τίταν > τίταν), con sviluppo di una dentale aspirata (come per ἰχθύς < *ghū-, lit. *zuvīs*, o per χθές < *ghes-, lat. *heri*) che non compare nell'avv. omoradicale χθωνί (da *ghm-), “terra”, “superficie terrestre”, “contenitore del mondo di sotterra” (in opposizione al cielo); composti: ἐνοσίχθων, αὐτόχθων, χθονοτρεψής, χαματγενής, etc.; derivati: χθόνιος (con il valore di ὑποχθόνιος), καταχθόνιος, Ἐριχθόνιος, χαμηλός, Χαμαιλέων, etc. [Chantreine, DELG 1245, 1258s.]. Hermes è “ctonio” in quanto mediatore tra il mondo degli dèi e quello degli uomini, e tra il mondo dei vivi e quello dei morti. E nelle *Coefore* «the chthonic powers have so large a part to play» (Garvie 1988, 48).

πατρῷος: agg. da πατήρ (ai. *pítá*, lat. *pater*), lessema con il suffisso dei *nomina agentis* *-τέρ/-*τόρ/-*τρ-: il gr. usa il primo grado in πατήρ, πατέρα, πάτερ, πατέρες, πατέρων, πατέρας, il secondo in εύπατρων, -ορος, il terzo in πατρός, πατρί, πατρόσι (per sviluppo -ορ- della sonante: cf. ai. dat. pl. *pitṛsu*). Il “padre” a cui si fa riferimento può essere Zeus, come con l'Eschilo aristofaneo ha sostenuto una minoranza (cf. e.g. K.O. Müller, Paley, Tucker, Blass, Weir Smyth, Lloyd-Jones), o Agamennone, come pensano invece – con l'Euripide aristofaneo, con Aristarco, e sulla base dei vv. 125s. δαίμονος ... πατρών δωμάτων ἐπισκόπους – i più (e.g. Schütz, Butler, Hermann, Weil, Wecklein, Wilamowitz, Mazon, Valgimigli, Lesky, Headlam-Thomson, Hogan, West, Bowen, Conacher, Morani, Garvie, Sevieri, Di Benedetto, Nieddu, Untersteiner, Centanni). Secondo un'interpretazione differente (e poco in linea con l'“esegesi” delle *Rane*) Hermes sarebbe anche il dio πατρῷος (πατρῷος) starebbe per πατρός e non per πατρῷα, connesso al culto degli antenati e agli Atridi in particolare (cf. J.P. Macnaghten, «JPh» XVI, 1888, 205ss., Verrall). Non escluderei che l'anfibologia (il potere paterno come quello di Zeus e di Agamennone, di entrambi i quali Hermes è in definitiva il mediatore), su cui gioca deliziosamente Aristofane, fosse intenzionale in Eschilo.

ἐποπτεύων: verbo denominativo (“sorvegliare, visitare, punire”, “diventare un ἐπόπτης, iniziato”, “studiare”) dall'agg. verb. ὀπτός della rad. *okʷ- > lat. *oculus*, *atr-ox*, ai. *ákṣi*, gr. *oči*, (dual.) ὄσσε, ὄγκον (con geminazione espressiva [Lejeune § 66], cf. arm. *akn*), ὄφθαλμός (e relativi composti e derivati, come μονόφθαλμος, ὄφθαλμιά, etc.), ὄπτωτα, ὄφομαι, ὄφθηναι, ὄμψω, ὄψ (e relativi composti, come οἴθοψ, γλαύκωψ, βοῶπτις, εὐρύοπα, etc.), ὄπτη, rad. indicante l’“occhio”, il “vedere” e per estensione il “viso”; derivati e composti: πανόπτης, ὄπτεύω (e composti), ὄπιτεύω (e composti e derivati, come παρθενοπίτης), δίοπτρον, εἰσοπτρον, ὄμψα (< *ὄψμα), ὄψις (e composti).

κράτη: *kr̥t- > ai. *krátu-*, got. *hardus*, angl. *craeft*, gr. κράτος, κάρτος, κρέτος, etc.; decl. con apofonia κράτος, κράτεσ-ος, etc.; il pl. indica le “azioni vittoriose” (cf. LSJ⁹ 992 s.v. III; il plurale di un astratto ne indica abitualmente le concretizzazioni), di cui pure Hermes è il divino tutore (in quanto ἐνοχώνιος); ma il termine può indicare anche il “dominio”, il “potere” (cf. e.g. Aesch. *Supp.* 393, Soph. *Ant.* 166, 173, 485, *OT* 586, etc.), le “prerogative”: nell'ambiguità espressiva di cui sopra, le “prerogative” di Zeus (garante di δίκη) e il “potere” che ancora Agamennone conserva (cf. vv. 323-331, 354-361).

Σωτήρ: *nomen agentis* [Pieraccioni § 79] da σῶς, σάος (comp. σαώτερος in II. II 32), e poi per diectasi o ‘distrazione omerica’ [Chantreine, GH 81] σύος, σῶος, etc. < *σαϝ-, ai. *taváh*; composti: Σωκράτης, σώρρων, σωρροσύνη, σωρρούνει, σωσίπολις, πολιστόν, etc.; derivati: σώζω (< σω-ίζω, con i relativi composti), il nostro Σωτήρ, σώσωτος, σώστια, Σωτίων. «Zeus Soter and his third libation play a recurrent part in the trilogy (Ag. 246, 1386 f., Cho. 244 f., 577, 1073, Eum. 759 f.)» (Garvie 1988, 49).

γενοῦ: imp. aor. medio 2 pers. sing. di γίγνομαι, rad. *gen(ə₁)-/*gon-/*gn-eə₁-/*gn-eə₂-/*gn- > lat. *gigno*, *genus*, *gnatus*, *natio*, ai. *jánate*, gr. γένος, γένοντα, γενήσιος, νεογνός, etc., indicante la “nascita”, l’“essere in movimento”, il “diventare”, e poi utile a creare un aoristo per εἰμί (l’istante di una trasformazione dell’essere); si tratta di una rad. ‘bisillabica’, in cui cioè la consonante o la sonante finale è seguita da una vocale lunga (ā, ē, ī) alternante con ə, e in cui l’apofonia agisce su entrambi gli elementi vocalici in modo che se la prima sillaba è in grado normale (e, o) la seconda è in grado zero (ə, che scompare davanti a vocale e a *i, e si vocalizza in e davanti a consonante), mentre se la seconda è in grado normale (eə>ē, oə>ō, aə>ā, e anche iə>ī, uə>ū, ŋə>ā, ɿə>ā), la prima è

in grado zero; sono ammesse anche successioni di due gradi zero, ma non di due gradi normali [Heilmann §157]. Esempi:

é/zero	*génē-	γενέ-τως, γέν-ος
zero/zero	*gnē-	γί-γν-ο-μαι, νεο-γν-ός, lat. <i>gnā-tus</i>
zero/é	*gneā-	γνή-σιος, κασί-γνη-τος
ó/zero	*gonē-	γέ-γον-α, γόν-ος
zero/ó	*gnō-	γνωτός, got. <i>kno-ps</i> , “razza”.

Le desinenze dell'imperat. erano il puro tema, talora addizionato da *-dhi (gr. -θι), o da *-s (gr. -ς) per la 2 pers. sing., -τε (come l'indicativo) per la 2 pers. pl., *-tōd (gr. -τωδ > -τω) per la 3 pers. sing., e -ντω, -των, -ντωσιν (solo ion. att. e poi nella *χοινί*) per la 3 pers. pl.; più rari i duali -τον e -των. Analogamente, al medio si ha -σο per la 2 sing., -σθε per la 2 pl., -σθο per la 3 pl. e -σθω, -σθωσιν per la 3 pl., -σθον e -σθων per i duali. Casi a parte sono le 2 pers. sing. degli imperat. aor. -σον e -σαι (con desinenze forse di infinito) [Chantraine §§314-323, Pieraccioni §§232-237]. L'ie. conosceva 6 tipi di aoristo: a) radicale atematico (*dhē-/*dhē- > ἔθηρα, ἔθεμεν, *dō-/*dō- > ἔδωκα, ἔδομεν, *gʷā-/*gʷ-ο- > ἔβαν, att. ἔβην, βάτος, *st(h)ā-/*st(h)ə- > ἔστην, στάτος), b) a vocale lunga *-ē-/*-ō-/*-ā- (έμάνην, ἔτραφην, ἔάλων/ήλων: aor. intransitivi, resi talora passivo-transitivi per via semantica dall'aggiunta di preverbi; solo greco pare il suffisso intransitivo passivizzante -θη, di oscura origine), c) radicale tematico (con apofonia della vocale tematica, spesso accentata: λειπ-/λοιπ-/λιπ-, φειδ-/φοιδ-/φιδ-), d) radicale tematico raddoppiato (φεπ-/φοπ-/φπ > ἔ-φε-φτ-ο-ν > ἔφειπον > ἔειπον, εῖπον), e) sigmatico a suffisso *-s- (ἔποιδευ-σ-α, ἔδειξα, *ἔφθερσα > att. ἔφθερσα, dor. ἔφθηρα, eol. ἔφθερρα, ἔμενα, ἔμεννα, ecc.), f) sigmatico a suffisso *-is- (lat. *amav-is-sem*, ai. *a-bharam-is-am*, ecc.) [Chantraine §§178-208, Pieraccioni §§257-276].

μοι: dat. del pron. pers. di 1 pers., dal tema *mē/ē-, με (lat. *mē*) e con protesi ἐμέ: gen. om. ἐμεῖο, ἐμέο, ion. (e om.) ἐμεῦ, μεν, att. ἐμοῦ e μου, dor. ἐμέος, beot. ἐμοῦς, eol. ἐμέθεν (con desinenza -θεν di abl.); dat. ἐμοί e μοι, dor. ἐμίν, tarant. ἐμίνη; pl. dalla rad. *ns-(me), acc. eol. ὄμμε, dor. ὄμέ, ion. ἡμέ-ας, att. ἡμέ-ς, da cui i nom. eol. ὄμμες, dor. ὄμές, ion.-att. ἡμε-ες > ἡμεῖς; gen. eol. ὄμμεων, dor. ὄμμέων e ὄμμῶν, ion. ἡμέων, om. ἡμεῖων ed ἡμέων (disillabico), att. ἡμῶν; dat. eol. ὄμμιν e ὄμην, ion.-att. ἡμῆν; du. nom. acc. νό (ai. gen. dat. *nau*, gat. *nā*), νῶι e νῶε, gen. dat. νῶτην e νῶη (att.); il nom. si forma da un tema isolato, ἐγώ (lat. *ego*), spesso ampliato da particelle enfatiche, ion.-att. ἔγωγε (con ritrazione dell'accento), lac. ἔγώγα, beot. ιώγα (cf. itt. *amu-g*, got. *mi-k*), dor. e om. ἔγών, lesb. ἔγων, beot. ιων, lac. εγώνη, beot. ιωνει [Chantraine §§147-151, Pieraccioni §§130-133].

ξύμπαχος: da ξύν (mic. *ku-su*) – da cui poi σύν, con una nasale seriore, come mostra μεταξύ, lit. *sú*, asl. *sū* – avv. (“insieme”, “contemporaneamente”), prep. con il dat. associativo o strumentale (“con (l'aiuto di)”), primo elemento di numerosi composti (σύμπατος, συνήθης, συνάγω, etc., e si veda il derivato ξυνός) – e μάχομαι (fut. μωχήσομαι, aor. ἐμωχόμην, pf. μεμάχημαι, con i relativi composti), μάχη, da una rad. oscura indicante il “combattere”, la “battaglia”; composti: numerosi quelli in -μάχος (per es. ναυμάχος, “che combatte sul mare”) o -μάχος (per es. ναυμάχος, “da battaglia navale”), meno frequenti quelli in -μάχας (-ης: cf. πεζομάχης); derivati: μαχητής, μαχητός, Μαχάων, Καλλιμάχος [Chantraine, DELG 673s.].

τ(ε): *-kʷē (cf. lat. *-que*); congiunzione, τε accoppia, mentre καί (originariamente “in più”, “precisamente”, “ugualmente”), come cong. copulativa e coordinante, marca un'aggiunta o un progresso, ed è proprio καί a sopravvivere in gr. mod. (l'etimo è oscuro: la rad. era forse κατι-, da cui κασι- di κασίγνητος, arc.-cipr. κάς e κά [Chantraine, DELG 479]); si veda anche il cosiddetto τε ‘epico’ con valore disattualizzante, generalizzante, non connettivo o correlativo [C.J. Ruijgh, *Autour de “τε épique”*. Études sur la syntaxe grecque, Amsterdam 1971, nonché Denniston, GP² 521-528].

αἰτουμένῳ: dat. sing. masch. del part. pres. med. di αἰτέω (eol. αῖτημι), “chiedere”, spesso con preverbi (ἀπ-, ἐξ-, ἐπ-, μετ-, παρ-, προσ-), anche con il valore di “rifiutare”, “scusare”; derivati: αῖτημα, αῖτησις, αῖτητής, αῖτητος, παροιτήτος, dalla stessa rad. *ai-, “prendere la propria parte”, di αῖνμαι, αῖτιος, αῖτία, αῖσα, etc. (il gr. mod. ha conservato αῖτῶ). i suffissi del part. erano *(o)-nt (femm. *(o)-nt-ja > -οντα > -ουσα) per pres. e aor. e *-wet/*-wot e *-wes/*-wos/*-us per il pf. (dove il greco utilizza la seconda serie per il nom. m. e n. εἰδ-φώς, εἰδ-φός, e per il f. εἰδ-υσ-ja > εἰδυῖα, etc., e la prima per il resto della decl. m. e n.: εἰδ-φύτ-ος, εἰδότι, εἰδότα, etc.); al medio, il suffisso è sempre -μενος, -μένη, -μενον (forme anaclitiche, e parossitone per il solo pf.: -μένος, etc.) [Chantraine §§333-335, Pieraccioni §§380-383].

3 ἦρω ... κατέχομαι: «ἦρω is present perfect, the mere arrival is complete: κατέχομαι is a continuous present; the καθόδος or return from exile is in progress only» (Verrall 1893, 1). Se il v. 4 non seguiva direttamente il v. 3, peraltro, «the tautology might disappear» (Garvie 1988, 50). Con questo ritorno, e con queste invocazioni, Oreste si segnala come il giovane puro pronto a entrare nel cerchio della maledizione avita.

ἵρω: pres. ind. att. 1 pers. sing., forse dalla stessa rad. (*se(i)k-/*sik-) di ίκω, ίκνέομαι, ίκάνω, ίκωνός, ίκέτης, etc. [Chantraine, DELG 409, 461s.]. Questo il quadro delle desinenze dei verbi greci [Chantraine §§338-355, Pieraccioni §§211-231]:

nr.	pers.	desinenze primarie (tempo presente)		desinenze secondarie (tempo passato e modo ottativo)			
		attivo	medio	attivo		medio	
				tempi storici	perfetto	tempi storici	perfetto
sing.	1	-μι (< *-mi)	-μαι (< *-ai)	-ν, -α (< *-η)	-α (< *-a)	-μην	-μαι
	2	-σι (< *-si), -εις	-σαι (< *-soi)	-ζ (< *-s)	-θα (< *-tha), -ς	-σο	-σαι
	3	-τι (< *-ti), -ει	-ται (< *-toi)	-τ (< *-t)	-ε	-το	-ται

pl.	1	-μεν, -μες	-με(σ)θα (< *-medh₂o ₂)	-μεν, -μες	-με(σ)θα	-μεν, -μες	-με(σ)θα
	2	-τε	-σθε	-τε	-σθε	-τε	-σθε
	3	-ντι, -άσι (< *-enti/*-onti/ *-nti),	-νται, -αται (< *-ontoi/ *-ntoi)	-ν, -εν (< *-ent/ *-ont/*-nt), -σαν	-άσι (e -άσι)	-ντο, -ατο (< *-onto/ *-nto)	-νται, -αται (< *-ontai/ *-ntai)
du.	1	-	-μεθον (5x)	-	-	-	-
	2	-τον (ai. -tam)	-σθον	-τον	-τον	-σθον	-σθον
	3	-τον (ai. -tah)	-σθον	-την (ai. -tām)	-τον	-σθην	-σθον

γάρ: da γε + ὅπα, ha valore dichiarativo-causale [Denniston, *GP² 56-114*]. Spiega i motivi della preghiera espressa ai versi precedenti.

ἐξ: *en/*eni, preverbio e preposizione di stato in o di moto a luogo (cf. lat. *in* con dat. o acc.); l'att. ha usato ἐν con dat. per lo stato, ἐν-ς (> εἰς, ion. ἐξ) + acc. per il moto a luogo (ma beot. e tess. ἐν + acc., arc. ἵν + acc. [Schwyzer II 454-461, Pieraccioni §186,7]).

γῆν: dor. γῆ, cipr. ζῆ (pl. raro γαῖ), doppione antico γαῖα (300x in Hom. contro 10 di γῆ), da una rad. oscura (forse egea), con il valore di “terra” (in opposizione al cielo e al mare), talora “terra lavorata”; composti: γηγενής, γεωγόραφος (da γῆ-ο-), γεωμέτρης, γεωργός, κατάγειος, ὑπόγειος, γαιάοχος, etc.; derivati: γήινος, γεώδης [Chantraine, *DELG* 213s.]

τίνδε: acc. femm. sing. del pron. dimostrativo di 1 pers. ὅδε, ὥδε, τόδε (“questo”), da *so (m.), *sā (f.), *to (n.) (la stessa rad. che darà vita all’articolo ὁ(ζ), ᾧ (> ὧ), τό) [Chantraine §§134, 136, Pieraccioni §§144s.] e δέ, particella connettiva, correlativa (con μέν), avversativa, incettiva [Denniston, *GP² 162-189*], probabilmente forma debole di δή < *dē (lat. *de*?); il dimostrativo di 2 pers. è οὗτος, αὕτη, τοῦτο (da *so-u-to, etc.) [Chantraine §135, Pieraccioni §§147s.], quello di 3 pers. è (ἐ)κεῖνος (dalla particella dimostrativa *ke- + il pron. dimostrativo *ένος, asl. *omū*, umbr. *enom*, itt. *eni-*, cf. Ar. *Ach.* 172 εἰς ἔνην, “dopodomani” e ὁ δεῖνα < *τὰ δὲ ἔνα), eol. ἀῆνος, dor. τῆνος (dalla particella τῆ + *ένος) [Chantraine § 138, Pieraccioni § 149]; non è invece propriamente un dimostrativo, ma piuttosto un anaforico αὐτός (forse da αὖ, avv. indicante ripetizione, + *so, *sā, *to).

κατέρχομαι: da κατά- < *km̩ta (cf. gall. *canta*), “giù”, “lungo, secondo, dalla parte di”, “contro” (con il gen. partitivo e con l'acc. di estensione o di direzione), mentre come preverbio ha valore esaustivizzante (indica il compiersi completamente di un’azione) [Schwyzer II 473-481, Pieraccioni §186,10] ed ἔρχομαι, tema isolato di pres. (supplito da εἰμι – che ne può costituire il futuro – all’impf. e dai temi ἐλευθ-, ἐλυθ-, ἐλθ- di ἐλεύσομαι, ἐλθον, ἐληλύθα, etc.), con il valore di “andare”, “venire” (il gr. mod. ha ancora ἔρχουμαι), “camminare” (con tutti i preverbi), senza alcuna etimologia; κατέρχομαι indica propriamente – come anche qui – il ritorno dell'esule [LSJ⁹ 925 s.v. II].

4: Il contesto aristofaneo pare implicare, ma non dimostrare, che i vv. 4s. fossero in stretta continuità (vv. 1170s. πέροινε ... πέρανε ... / ... ἀνέσοις) con i vv. 1-3 (cf. Garvie 1988, 47).

τύμβου ... ὄχθος: mentre τάφος (anche gr. mod.) indica la “tomba” come “fossa scavata”, τύμβος (da una rad. egea in labiale sonora, ovvero dalla rad. ind. di lat. *tumulus*, *tumeo*, *tumor*, ated. *dūmo*, airtl. *tomm*, gr. τύμη, τύφος, o piuttosto dalla stessa rad. di τάφος, *d^hmb^h- con ampliamento *-mo- [*Suppl. DELG* 1401]) indica piuttosto il “tumulo”; qui è in endiadi con ὄχθος, “altura”, termine parallelo a ὄχθη, “bordo” (perlopiù al pl. -οι, a indicare le “rive” di un fiume), da una rad. oscura (forse *segh-/*sogh-/*sgh- con il suffisso di μόχθος?).

ἐπ(ί): *epi/*opi > ai. *ápi*, lat. *ob*, mic. *e-pi*, gr. ὁπίσσω, ὁπώρα, etc.; “su, sopra, verso”, con il gen. partitivo, il dat. locativo e l'acc. di estensione [Pieraccioni §186,9]. Qui indica “sopra”, fisicamente.

κηρύσσω: denominativo da κῆρυξ (per l’accentazione [Vendryes § 237]), il nome già mic. (dat. *ka-ru-ke*) del “messaggero” o “araldo”, dalla stessa rad. dell’ai. *kārū-*, “poeta”, con una gutturale finale probabilmente espressiva; composti: ἱεροκήρυξ (e un’altra decina, sempre come secondo elemento); derivati: κηρύκειος, κηρύσσω, κήρυγμα, κηρυκεῖον (cf. lat. *cāduceum*), κηρυκεία, κηρυκεύω, Κηρυκίδης [Chantraine, *DELG* 527]. Qui Oreste svolge la funzione di Hermes, per il tramite del dio.

5 κλέιν, ἀκούσσαι: *climax* ascendente; il secondo verbo implica “ascoltare per esaudire” e “obbedire” (cf. Th. 178, Ag. 947), ed è possibile che il contrasto aspettuale (che spacieva a Wilamowitz) sia intenzionale (azione continuata vs azione momentanea); si veda anche Ag. 680 τοσαῦτ’ ἀκούσσαι ἵσθι τάληθή κλύων (F : -ειν *TF^{ss}* : -όν Casaubon).

κλέιν: inf. pres. att. di κλέω, verbo che peraltro chiede anch’esso un’attenzione non solo uditive, e può infatti essere associato ad ὄχιτο (come in Sapph. fr. 1,5-7 V. αἴ ποτα κατέρχωτα / τὰ]ς ἔμας αὐλίδας ἀύοισα πήλοι / ἔκλιψες. La rad. è quella di κλέος di cui κλέω è un denominativo (come κλείω e κλείσθω/κλητίσθω): cf. lat. *in-clu-tus*, ai. *rāvas-* (“gloria”), av. *sravah-* (“parola”), sl. *slovo*, airtl. *clū*, *cloth* (“gloria”), agerm. *hlūt* (“sonoro”), arm. *lu* (“conosciuto”) [Chantraine, *DELG* 541]. Le des. dell’inf. erano all’attivo, per la con. atem. -οι (ion. att., arc. cipr., om.; talora al pf. -έναι), -μέναι (lesb. e om.), -μεν (tess. beot. gr. occ.), -αι (aor. sigm.), per la con. tem. -εν per tutti i dialetti (con esiti diversi nella contrazione con la voc. tem.); al passivo sempre -σθαι per entrambe le con.; il gr. mod. ha perlopiù perso l’inf., sostituito da astratti, come το φαγί, il “mangiare” [Chantraine §§ 324-332, Pieraccioni §§ 375-379].

ἀκούσσαι: inf. aor. att. di ḍώκον (anche gr. mod.), forse imparentato con il got. *hausjan*, “sentire”; composti: ἐπάκοουσ, ἐπίκροος, ὑπάκουος, ἀνήκρουστος, ḍώκουσίθεος (ellenistico, in Antip. (Thess.) AP VI 249,4); derivati:

ἀκο(υ)ή, ἀκουσις, ἀκουσμα, ἀκουσματικός, ὀκουάζομαι [Chantraine, DELG 50s.]. Qui è in *climax*, come forma (trisillabo dopo bisillabo) e significato (“(es)audire”) rispetto a *ἀλύειν*.

6s. θεωτήριον ... πενθητήριον: le neoformazioni aggettivali in *-τήριος* sono frequenti in Eschilo e in questi casi «the noun is the subject of the verbal idea contained in the adjective» (Garvie 1988, 51, con bibl.).

7: L’Inaco è il fiume principale di Argo. I giovani offrivano un ricciolo come contraccambio del nutrimento che il fiume assicura alla regione (cf. Ag. 1158s. *ἴω Σκαμάνδρου πάτριον ποτόν*. / *τότε μὲν ἀμφὶ σὰς ὄινας τάλαιν*” ἡντόμαν *τροφοῖς* e i numerosi passi citati da Tucker 1901, 10s.), nel momento del «passaggio del ragazzo dall’efebia alla giovinezza» (Centanni 2003, 1036), e un ricciolo costituiva anche l’omaggio funebre per un morto: cf. *Il.* XXIII 142, con l’offerta di Achille per Patroclo (cf. Lloyd-Jones 1970, 10) e i passi citati da Tucker 1901, 11 e da Garvie 1988, 51. Oreste sottolinea di potere offrire soltanto ora (terminato il forzato esilio presso Strofio) il secondo ricciolo, dopo aver offerto – pure in ritardo – all’Inaco il primo, verosimilmente «on re-entering the country, half an hour ago» (West 1985, 130). «The whole passage is probably meant to convey also the thought ‘Two locks of such a different import! I celebrate my majority, but it is a sad one’» (Tucker 1901, 11).

8: Non aver preso parte alle esequie di Agamennone, sia pure per cause di forza maggiore, è per Oreste un grave peso (cf. Lloyd-Jones 1970, 10), che sarà deposto solo al v. 1014 *νῦν αὐτὸν οἰνῷ, νῦν ἀπομόζω παρῶν*. Sui mancati onori funebri ad Agamennone, sepolto dai suoi assassini (cf. Ag. 1541-1559) si insiste anche ai vv. 429-443, 511). La “mano stesa verso il feretro” (con le palme rivolte verso l’alto, come mostrano molte raffigurazioni vascolari) è rituale (ancora oggi in Grecia), ma l’immagine ritorna quasi con le stesse parole in Eur. *Alc.* 767s., in un dramma spesso ispirato proprio alle *Coefore* (cf. Blass 1906, 76).

γάρ: può essere un indizio della stretta connessione tra i frr. 4 e 3 (Paley 1870, 470).

9 ἐπί ἐκφορᾶ: ἐπί ha qui valore contemporaneamente direzionale (“verso”) e temporale (“durante”).

10-18: «A kind of long entry announcement, comparable to those at *Supp.* 184 ff., Ag. 489 ff.» (Garvie 1988, 51)

10: Mentre Oreste pronuncia questi versi, cominciano a uscire, da una parodo o dalla *skene* (come nel *Fetonte euripideo*), le donne del Coro, schiave della casa (forse Troiane prigioniere).

τί χρῆμα: è colloquiale, come mostra la sua frequenza in Euripide; «we do not change register so easily» (Bowen 1986, 29). Il tono è immediatamente re-innalzato da *λεύσσω* e da *ὅμηρυντις*.

11 φάρασιν μελαγχίμοις: «the procession of twelve figures all in black [...] would alone have made a remarkable visual impact» (Bowen 1986, 29). Il suffisso *-χιμος* «was perhaps originally related to *χείμων*» (Garvie 1988, 52)

12 προσεικάσω: una parola ricorrente nell’*Orestea*, a partire da Ag. 163 *οὐχ ἔχω προσεικάσαι* (e cf. Ag. 1131). Qui è quasi certamente cong. aor., come il successivo *τύχοι*. Da notare l’allitterazione in π protratta per due versi:

14: Le *χοοί* a un morto (cf. già *Od.* X 518ss., XI 26ss.) consistevano in miele misto a latte, poi vino, e infine acqua (talora anche latte e olio: cf. *Pers.* 609-618): era questa la prima libagione funebre per Agamennone, cui erano stati negati gli onori dovuti, cf. Ag. 1551-1559 (cf. Lloyd-Jones 1970, 10). Come la terra ha bevuto il sangue (vv. 66ss.) così essa beve la libagione offerta (vv. 97, 164), allo stesso modo in cui l’Erinni berrà il sangue di Egisto e Clitemestra (vv. 577ss.), che vendica quello di Agamennone (Ag. 1395-1398): cf. Di Benedetto 2000, 335.

τώμῳ: l’aggettivo possessivo (come il *τὴν ἐμήν* del v. 17) «carries distinctly more stress when used with the article»

15: Difficile intendere, con Verrall 1893, 2s., *τύχω ἐπεικάσας* (“congetturo accostando”) *τάσδε χοὰς φερούσας* (“questo portar libagioni”) *νεοτέροις μειλίγμαστιν* (“a propiziazioni successive”, con *νέοτερα* nel significato di «later and [...] lower») *πατρὶ τώμῷ* (“per mio padre”).

νεοτέροις: derivato comp. (con il suffisso distintivo **-tero/*-tato*, lat. *uter, alter, dexter, noster, vester, oleaster*, etc.) dalla rad. dell’avv. (ἐ)νερθε(v), dor. lesb. ἔνερθα, om. ὑπένερθεν, agg. (sost.) (ἐ)νέρτερος, ἔνερτατος, sost. pl. ἔνερτοι (forse da οἱ ἐν ἔρῃ), i “morti”; cf. umbr. *nertru*, “sinistro”, norr. *nordr*, “nord” (il luogo dove va a coricarsi il sole, la parte sinistra quando ci si gira verso est), arm. *ner-k‘-in*, “inferiore”, ai. *naraka-*, “inferno” [Chantraine, DELG 347]. Qui l’agg. sostantivato designa semplicemente i “morti”, “quelli di sotterra”.

μειλίγματα: dalla stessa rad. (oscura) di *μείλια*, *μείλιχος* (con suffisso espressivo *-χο-*), spesso (popolarmente) accostata a *μέλι*, un ingrediente sempre presente nelle *χοοί*. Il senso di “pacificazione dei morti” e “allontanamento dei mali dai vivi”, proprio del rito, emerge con chiarezza al v. 44 *τοιάνδε χάριν ὀχάριτον ἀπότροπον κακῶν*.

16 οὐδέν ποτ’ ἄλλο: altro *incipit* colloquiale (come già *τί χρῆμα* al v. 10).

18: La vista della sorella in pianto (vv. 17s. *πένθει λυγρῷ / πρέπουσσαν*) risveglia il desiderio di vendetta di Oreste.

19: Dopo l’invocata alleanza con Hermes (vv. 1s.), quella con Zeus, «ipostasi olimpia del *kratos* regale» (Centanni 2003, 1036). La conclusione replica l’esortazione iniziale, dopo l’esposizione dei motivi che l’hanno generata, secondo la struttura abituale delle *rheiseis* arcaiche. «Similarly the first section of the prologue of *Eum.* begins with a prayer to Γοῖς and ends (28) with Zeus» (Garvie 1988, 53). Notevole la disposizione a cornice di *πατρός* ed *ἔμοι* (vd. Tucker 1901, 13).

20s.: Oreste e Pilade, nascosti, torneranno visibili solo al v. 212, quando Oreste ricomincia a parlare. Pilade (che forse interveniva «nella parte iniziale del prologo», Centanni 2003, 1035s.; lo conferma l’appello immediato di Oreste) pronuncerà una sola battuta, ancorché decisiva, al momento dell’uccisione di Clitemestra (vv. 900-902). Il motivo del nascondimento pare una novità scenica: tornerà nell’*Elettra* sofoclea e in commedia (cf. Di Benedetto 2000, 335).

Bibliografia minima

Edizioni di riferimento: M.L. West, *Aeschyli tragoeiae cum incerti poetae Prometheus*, Stutgardiae 1990 (275-338); *Aeschyli septem quae supersunt tragoeias* ed. D. Page, Oxford 1972 (199-244). **Edizioni commentate:** A. Garvie, *Aeschylus. Choephoroi*, Oxford 1988² (1986); *Eschilo, Oresteia: Agamennone, Coefore, Eumenidi*, introduzione di V. Di Benedetto, traduzione e note di E. Medda, M.P. Pattoni, L. Battezzato, Milano 2000³ (1995), 331-431; M. Untersteiner, *Eschilo. Le Coefore (testo, traduzione e commento)*, a c. di W. Lapini e V. Citti, Amsterdam 2002; **Altre edizioni:** (testo completo) F. Asolano, Venetiis 1518; F. Robortello, Venetiis 1552; A. Tournebus, Parisii 1552; P. Vettori, Genevae 1557; W. Canter, Antverpiæ 1580; T. Stanley, Londini 1663; J.C. de Pauw, *Hagae Comitum 1745*; F.H. Bothe, Lipsiae 1805; R. Porson, London 1806; S. Butler, *Cantabrigiae 1809*; C.G. Schütz, *Hala 1808-1811*² (1782-1797); G.H. Schaefer, Lipsiae 1817; A.H.J. Lafontaine, Halle 1822; A. Wellauer, Lipsiae 1823-1824; J.F. Boissonade, Parisii 1825; W. Dindorf, Lipsiae 1827; J. Scholefield, *Cantabrigiae 1828*; F.H. Bothe, Lipsiae 1831; E.A.H. Ahrens, Parisii 1842; F.A. Paley, *Cantabrigiae 1844-1847*; J.A. Hartung, Leipzig 1852-1854; G. Hermann, Lipsiae et Berolini 1852; H. Weil, Giessen 1858-1867; W. Dindorf, Lipsiae 1865⁵ (1841); F.A. Paley, London 1879⁴ (1855); A. Kirchhoff, Berlin 1880; N. Wecklein-G. Vitelli, Berolini 1884-1893; N. Wecklein-E. Zomarides, *Leipzig-Athenai 1891-1910*; L. Campbell, London 1898; A. Sidgwick, *Oxonii 1900*² (1884); H. Weil, Lipsiae 1907⁴ (1884); U. von Wilamowitz-Moellendorff, Berolini 1914; P. Mazon 1920-1925; M. Untersteiner, Milano 1946-1947; G. Murray, *Oxonii 1955*² (1937); H. Weir-Smyth, London-New York 1956-1957² (1922-1926); H.J. Rose, Amsterdam 1957-1958; O. Werner, München 1969² (1966); J.C. Hogan, Chicago-London 1984; (*Oresteia*) J. Franz, Leipzig 1846; T. Heyse, Halle 1884; N. Wecklein, Leipzig 1888; U. von Wilamowitz-Moellendorff, Berlin 1896; W. Headlam-G. Thomson, Amsterdam-Prague 1966² (Cambridge 1938); D.J. Conacher, Toronto-Buffalo-London 1987; C. Collard, Oxford 2002; (*Coefore*) C.J. Blomfield, *Cantabrigiae 1814*; K. Schwenck, *Trajecti a.R. 1818*; R.H. Klausen, *Gothae 1835*; F. Bamberger, *Gottingae 1840*; T.W. Peile, London 1840; A. de Jongh, Utrecht 1856; J. Conington, London 1857; J.F. Davies, London 1862; F.A. Paley, *Cantabrigiae 1883*; F.A. Paley, Cambridge-London 1889; A.W. Verrall, London 1893; U. von Wilamowitz-Moellendorff, Berlin 1896; F.H.M. Blyades, *Halis Saxonum 1899*; T.G. Tucker, Cambridge 1901; F.W. Blass, Halle 1906; M. Valgimigli, Bari 1926; P. Groeneboom, Groningen 1946; G. Ammendola, Firenze 1948; M. Valgimigli-M.V. Ghezzo, Firenze 1962; H. Lloyd-Jones, Englewood Cliffs, N.J. 1970; A. Bowen, Bristol 1986; K. Sier, Stuttgart 1988; Francesca Nenci-L. Arata, Bologna 1999. **Frammenti:** S.L. Radt, *Tragicorum Graecorum Fragmenta*, III. *Aeschylus*, Gottingae 1985. **Scoli:** O.L. Smith, *Scholia Graeca in Aeschylium quae exstant omnia*, I-II, Lipsiae 1976-1982.

Traduzioni italiane: (testo completo) Untersteiner 1946-1947 cit.; C. Carena, Torino 1956; L. Traverso, Firenze 1961; E. Savino, Milano 1979-1980 (1989³-1988²); Giulia e M. Morani, Torino 1987; Monica Centanni, Milano 2003; (*Oresteia*) M. Valgimigli, Firenze 1948; P.P. Pasolini, Torino 1960; F.M. Pontani, Milano 1968; R. Cantarella, Milano 1973; E. Severino, Milano 1985; Di Benedetto-Medda-Pattoni-Battezzato 2000³ cit.; (*Coefore*) D. Pieraccioni, Firenze 1948; S. Quasimodo, Milano 1949; E. Sanguineti, Milano 1978; Sevieri 1995 cit.; U. Albini, Siracusa 1996, G. Vangelisti, Pisa 1997; Untersteiner 2002 cit.

Alcuni studi, specie sulle Coefore: U. von Wilamowitz-Moellendorff, *Aischylosinterpretationen*, Berlin 1914; W.B. Stanford, *Aeschylus in His Style*, Dublin 1942; A. Lesky, *Der Kommos der 'Choephoren'*, «SAWW» CCXXI/3 (1943) 1-130; G. Murray, *Aeschylus. The Creator of the Tragedy*, Oxford 1951; I.G. Kidd, *Aeschylus. Choephoroi 1-2*, «CR» VIII (1958) 103-105; V. Citti, *Il linguaggio religioso e liturgico nelle tragedie di Eschilo*, Bologna 1962; A. Garvie, *The opening of the 'Choephoroi'*, «BICS» XVII (1970) 79-91; A. Sideras, *Aeschylus Homericus*, Göttingen 1971; A. Wartelle, *Histoire du texte d'Eschyle*, Paris 1971; A. Martina, *Il riconoscimento di Oreste nelle 'Coefore' e nelle due 'Elette'*, Roma 1975; M. Gagarin, *Aeschylean Drama*, Berkeley-Los Angeles-London 1976; L. Senzasono, *Il primo verso delle Coefore e la concezione religiosa di Eschilo*, «RScF» XXIX (1976) 251-283; Paulette Ghiron-Bistagne, *Iconografia delle 'Coefore' e problemi scenici*, «Dioniso» XLVIII (1977) 203-231; O. Taplin, *The Stagecraft of Aeschylus*, Oxford 1977; V. Di Benedetto, *L'ideologia del potere e la tragedia greca. Ricerche su Eschilo*, Torino 1978; T. Owtram, *Aeschylus, 'Choephoroi' 275*, «CQ» XXVIII (1978) 475s.; T.C.W. Stanton, *The firs stasimon of Aeschylus 'Choephoroi'*, «CQ» XXIX (1979) 252-262; S. Guida, *Interpretazione della parodo delle 'Coefore'*, in AA.VV., «Studi salernitanini in memoria di R. Cantarella»), Salerno 1981, 157-187; M.L. West, *The lost opening of the 'Choephoroi'*, «LCM» X (1985) 130s.; M. Mc Call, *The chorus of Aeschylus' 'Choephoroi'*, in AA.VV., *Cabinet of the Muses. Essays in Honor of T. Rosenmeyer*, Atlanta 1990, 17-30; M.L. West, *Studies in Aeschylus*, Stuttgart 1990; E. Viketos, *Aeschylus, 'Choephoroi' 1055-1068*, «Hermes» CXX (1992) 376s.; V. Citti, *Eschilo e la lexis tragica*, Amsterdam 1994; J.J. Lasso De La Vega, *Notas críticas al texto de Esquilo, Coéforos 340-462*, in AA.VV., *Xάρις διδασκαλίας. Studia in honorem Ludovici Aegidii = Homenaje a Luis Gil*, Madrid 1994, 609-614; P. Wilson, *A note on Choephoroi 1058*, «Hermes» CXXII (1994) 118-119; R.D. Griffith, *Stage-business at Aeschylus Choephoroi 896-897*, «QUCC» LI (1995) 87-92; W. Whallon, *The furies in Choe. and Ag.*, «CQ» XLV (1995) 231s.; W. Whallon, *Doors and perspective in Choe..*, «CQ» XLV (1995) 233-236; A. Blasina, *Unità di luogo nelle 'Coefore'*, «Sandalion» XIX (1996) 5-19; Jacqueline Assaël, *L'utopie et le tragique dans les 'Choéphores'*, v. 345-379, «CGita» X (1997) 107-122; D.P. Fowler, *On the shoulders of giants : intertextuality and classical studies*, «MD» XXXIX (1997) 13-34; J. Jouanna, *Notes sur la scène de la reconnaissance dans les 'Choéphores' d'Eschyle (v. 205-211) et sa parodie dans l'«Électre» d'Euripide (v. 532-537)*, «CGita» X 1997 69-85; A. Martina, *Aesch. Choeph. 32-41*, in AA.VV., *Mōδσα. Scritti in onore di G. Morelli*, Bologna 1997, 79-94; AA.VV., *Les 'Choéphores' d'Eschyle*, «CGita» X (1997) 3-362; Manuela Giordano, *Goos aretos tra maledizione e vendetta di sangue: un saggio di analisi semantica*, «AION(filol)» XX (1998) 59-77; Caterina Barone, *L'apparizione dello spettro nella tragedia greca*, «Aufidus» XXXVII (1999) 7-44; J. Jouanna, *Testo, interpretazione e spettacolo nelle 'Coefore' di Eschilo* : (vv. 712 e 675, *autophorots*), «Lexis» XVII (1999) 137-149; P. Judet de La Combe, *Sur quelques passages de l'«Agamemnon» et des «Choéphores» d'Eschyle*, «Lexis» XVII (1999) 83-107; W. Pötscher, *Der Sinn von Aischylos, Choephoen 59f.*, «Glotta» LXXV (1999) 243-251; Jaa Torrano, *O sonho fatídico (Ésquilo «Coéforas», 526-539)*, «Synthesis» VI (1999) 29-33; G. Nieddu, *Eschilo inteprete di sé stesso (Ar. Ran. 1126s. e 1138-1150)*, «Eikasmós» XI (2000) 97-106; J.V. Bañuls Oller, *Los coros femeninos de las tragedias griegas*, in AA.VV., *El teatre clàssic al marc de la cultura grega i la seua pervivència dins la cultura occidental. 4, El fil d'Ariadna*. «Universitat de València 3-5 de maig 2000», Barri 2001, 37-60; Viviana Gastaldi, *El manto de Orestes: una prueba atekhnos?*, «QUCC» LXVIII (2001) 51-58; A. Moreau, *La «parodos» des «Choéphores» d'Eschyle* (v. 22-83), «CGita» XV (2002/2003) 1-15; A. Martina, *Il goos aretos in Omero e la preghiera di Elettra nelle «Coefore» di Eschilo*, in AA.VV., «Studi di filologia e tradizione greca in memoria di Aristide Colonna», Napoli 2003, 467-499; Sandra Novo Taragna, *Percezione e conoscenza nelle «Coefore» eschilee: osservazioni sul lessico*, in AA.VV., «Studi di filologia e tradizione greca in memoria di Aristide Colonna», Napoli 2003, 559-570; Roberta Sevieri, *Il mondo alla rovescia nel l' stasimo delle «Coefore» di Eschilo*, «SIFC» II (2004) 158-188; V. Citti, *Studi sul testo delle Coefore*, Amsterdam 2006; Maria Pia Pattoni, *Eschilo, Coefore 969-971*, «Hermes» CXLIX (2006) 1-30.

Metrica: O. Schroeder, *Aeschyli cantica*, Lipsiae 1916² (1907); Amy Marjorie Dale, *Metrical Analyses of Tragic Choruses*, I-III, London 1971, 1981, 1983.

Indici: G. Dindorf, *Lexicon Aeschyleum*, Lipsiae 1876² (1873); G. Italie(-S.L. Radt), *Index Aeschyleus*, Leiden 1964² (1955); H.G. Edinger, *Index analyticus Graecitatis Aeschyleae*, Hildesheim-New York 1981.

Altra bibliografia: A. Wartelle, *Bibliographie historique et critique d'Eschyle et de la tragédie grecque, 1518-1974*, Paris 1978; D. Jakob, *Bibliographie sélective concernant Eschyle, Sophocle et Euripide (1500-1900)*, «Metis» III (1988) 363-407; Susanne Said, *Bibliographie tragique (1900-1988). Quelques orientations*, «Metis» III (1988) 409-512; Sotera Fornaro-Monica Negri-Isabella Tacchini, *Bibliografia della letteratura greca*, in *Lo spazio letterario della Grecia antica*, III, Roma 1996, 388-402 (397-399); A. Moreau, «CGita» X (1997) 231-246.